

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1912—1913

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1913

INDHOLD.

	Pag.
Generalforsamlingen	5
Ivar Schrøder: Nogle Erfaringer om Retshjælpearbejdet og Bemærkninger om Køb paa Afbetaling	7
Hassing-Jørgensen: Sparekasse- og Banklovforslagene	15
J. Lassen: Meddelelse om Udkast til Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende	30
V. Bentzon: Meddelelser om den skandinaviske Familieretslovgivning ..	39

FORENINGEN.

Generalforsamlingen afholdtes Mandag den 28. Oktober 1912.
Overretssagfører Knudtzon valgtes til Dirigent.

Højesteretssagfører David aflagde Beretning om det forløbne Aar. Medlemsantallet var den 1. September 360. Der havde i Aarets Løb været afholdt 6 Møder. Om Møderne henvistes til Foreningens Aarbog, der allerede var tilstillet Medlemmerne. Det fremhævedes særlig, at Foreningen blandt sine Foredragsholdere havde haft den svenske Advokat Tjerneld, der havde vist Foreningen den Velvillie at komme herved for at holde Foredrag om den svenske Aktielov.

Regnskabet balancerede med 4864 Kr. 68 Øre. Beholdningen fra forrige Aar var 1889 Kr. 52 Øre. Ved Regnskabsaarets Slutning havde Foreningen en Beholdning paa 2037 Kr. 85 Øre. Regnskabet er revideret af Foreningens Revisor, Overretssagfører Bentzen.

Der gaves Decharge for Regnskabet.

Bestyrelsen genvalgtes.

Overretssagfører Bentzen genvalgtes til Revisor.

Generalforsamlingen hævet.

Møderne er referede af Overretssagfører Arthur Henriques.

NOGLE ERFARINGER FRA RETSHJÆLPEARBEJDET OG BEMÆRKNINGER OM KØB PAA AFBETALING.

(Foredrag af Overretssagfører Ivar Schrøder den 25. November 1912).

Studentersamfundets Retshjælp for Ubemidlede, der nu har arbejdet i 27 Aar, er Dem alle bekendt ikke blot af Navn, men sikkert ogsaa af Gavn. Denne Institution har givet Stødet til Oprettelsen af Retshjælpe ogsaa i Udlandet. Navnlig i Tyskland er Retshjælpsarbejdet taget op med stor Dygtighed og Energi, saaledes at der i 1910 fandtes mere end 700 Retshjælpe, der behandlede 1½ Million Retsanliggender. Selvfølgelig har Tyskland allerede skabt en hel lille Retshjælpslitteratur. En Mængde Spørgsmaal vedrørende Retshjælpenes Organisation, deres Betydning for de Raadsøgende m. m. behandles indgaaende. Formanden for Retshjælpen i Dresden, Professor, Dr. jur. Arthur Esche, har i et lille Skrift (Einrichtungen für Rechtsbelehrung und Rechtsbeistand der unbemittelten Volksklassen in Deutschland, Dresden 1910) navnlig fremhævet det store Udbytte, som Deltagerne i Retshjælpsarbejdet, de Raadgivende, selv modtager.

De Raadgivende i vor Retshjælp vil alle være enige i, at de i Retshjælpen har udmærket Adgang til at lære den ubemidlede Befolkning at kende, til at høre de Ubemilledes Opfattelser — der er ikke saa faa, der tror, at man kan sige sig løs fra en Kontrakt inden 24 Timer, at et Dokument skal være stemplet for at være forpligtende — forstaa, hvorfor Synspunkterne undertiden er noget skæve, til at se, hvor „Skoen trykker“, og hvor Trykket mulig kan lettes.

Efter at Foredragsholderen havde givet en nærmere Omtale af Retshjælpenes Arbejde, belyst ved Oplevelser og Eksempler paa forefaldne Sager, gik han

over til at tale om Køb paa Afbetaling, idet han i det væsentlige udtalte følgende:

Det staar for mig som meget ønskeligt at opnaa en Lov om Køb paa Afbetaling. Ikke blot Møbler, Uhre, Symaskiner, Bøger, Cykler, Klæder, men ogsaa store Hotelmøblement, Maskiner sælges paa Afbetaling med Ejendomsforbehold og Forbehold om Tilbagebetaling i Tilfælde af Afdragsudeblivelse. Ved at bestemme, at Afdragskøb, hvor Købesummen er over 2000 eller 3000 Kr. f. Ex., ikke omfattes af Loven, holder man de Købere, der maa antages i Reglen at være i Stand til selv at varetage deres Interesser, udenfor Lovens Formynderskab, og det bør man vistnok gøre.

Der har tidligere herhjemme været Forslag fremme til en Lov om Køb paa Afbetaling. Spørgsmaalet har været forhandlet paa et nordisk Juristmøde. Tyskland har en Lov af $\frac{16}{5}$ 1894, der saaledes har virket i 18 Aar. Denne Lov fastslaar, at naar Sælgeren af rørligt Gods, hvis Købesum skal betales i Afdrag, efter at Genstanden er overgivet Køberen, har forbeholdt sig at træde tilbage fra Handlen, naar Køberen misligholder sine Forpligtelser, saa skal, naar Køberen træder tilbage, hver Part tilbagelevere, hvad der er modtaget af den anden Part. Men Køberen skal foruden Tilbageleveringen af det købte yde Sælgeren Erstatning

- 1) for Transport og Omkostninger m. m.,
- 2) for Tingens Værdiforringelse som Følge af saadanne Beskadigelser under Brugen og Benyttelsen, for hvilke Køberen bærer Ansvar,et,
- 3) for Tingenes Værdiforringelse som Følge af, at det nu er en brugt Ting, og for Værdifald og
- 4) Godtgørelse for den ham tilstaaede Brug og Benyttelse.

Aftale om, at Udeblivelse med Afdrag medfører Restkøbesummens Forfald gælder kun i Tilfælde af, at mindst 2 paa hinanden følgende Afdrag er udeblevne, og disse Beløb udgør mindst $\frac{1}{10}$ af Købesummen. Dette er Hovedpunkterne i Loven, der ikke kommer til Anvendelse, naar Køberen er Købmand, indført i Handelsregistret. Lovens Bestemmelser er naturligvis præceptive.

Spørger man, om denne Lov har skabt en virksom Beskyttelse for Køberen, faar man fra de tyske Retshjælpe, der navnlig

kender Forholdene, et benægtende Svar. Det tyske Retshjælpsforbund udsender Flyveblade, hvori staar:

„Hüte Dich vor Ratenzahlungen, sie sehen billig aus, aber sie kommen teuer. Kannst Du nicht regelmässig zahlen, so nimmt man Dir die Ware wieder ab und von Deinen Anzahlungen bekommst Du nichts wieder.“

Der nævnes ikke et Ord om, at Køberen dog har Loven af 1894 at holde sig til. Retshjælpen i Cöln erklærer rent ud: „Was das Gesetz über Abzahlungsgeschäfte v. Jahr 1894 betrifft, so ist man in allen sachkundigen Kreisen der Überzeugung, dass die Gesetzgebung fehlgegriffen hat“. Der er i de større tyske Byer opstaaet talrige „Abzahlungsbazare“, „Warenkredit-häuser“, hvis aarlige Omsætning anslaaes til mindst et Par Hundrede Millioner Mark. Retshjælpen i Cöln har ved flere Undersøgelser godtgjort, at disse Kredithuses Priser ofte er 100 % og mere højere end de Priser, for hvilke de samme Varer pr. kontant kan købes i gode, solide Forretninger. Kredithusene forstaar ved vældige Reklamer og pragtfulde Vinduesudstillinger at bjergtage Publikum. Folk der i Virkeligheden kun lige har fra Haanden og i Munden, modstaar ikke Fristelsen til mod en lille kontant Udbetaling og Resten af Købesummen paa Afdrag at erhverve sig Ting, som de ofte slet ikke har nogen virkelig Brug for, og som de ikke kunne betale. Saa tager Afbetalingsbazaren Tingene tilbage uden at benytte Rettens Middel, og af de betalte Afdrag faar Køberen intet igen. I Tyskland har man en Lovbestemmelse, hvorefter man kan angribe en Retshandel, ved hvilken Nogen under Udnyttelse af en andens Nødstilstand, Letsindighed eller Uerfarenhed for en Ydelse lader sig tilsige Formuefordele, som overstiger Ydelsens Værdi, saaledes at der efter Omstændighederne er et betydeligt Misforhold til Stede. De tyske Retshjælpe benytter den efter Evne — i de allergroveste Tilfælde med heldigt Resultat, men man mener absolut ikke, at dette er tilstrækkeligt.

Saadanne Udvækster som Afbetalingsbazarer, der sælger det elendigste Jux til svimlende Priser, har vi ikke hos os. Men vi har dog her i København Afdragssælgere, hvis Priser staar i et grelt Misforhold til Varens Kvalitet, og som i hele deres Optræden overfor Køberne er ubillige og hensynsløse. Paa den anden Side findes her mange Forretninger, der sælger paa Af-

betaling, mod hvis Forretningsførelse der intet kan indvendes, og som ofte viser meget stor Lemfældighed overfor Køberne. Da det ofte er af den allerstørste Betydning for Køberne at kunne købe paa Afbetaling, bør en Lovgivning paa dette Omraade ikke gaa de gode Forretninger for nær.

Der arbejdes i den nordiske Civillovkommission paa Forslag til Love om Køb paa Afbetaling for de tre Lande. Jeg skal alene omtale det ganske foreløbige Udkast, der er fremkommet fra dansk Side, og kun omtale Hovedpunkterne.

Ligesom i den tyske Lov findes en Bestemmelse, der hindrer Sælgeren i at tage Tingen tilbage straks, naar et enkelt Afdrag udebliver. De gode Afbetalingsforretninger giver rigelig Henstand, saa denne Bestemmelse gaar dem ikke for nær.

Udkastet fastslaar, at der skal finde en Opgørelse Sted mellem Køber og Sælger, naar denne sidste vil gøre Brug af sin Ret til at tage Tingene tilbage. Sælgeren godskrives for de paaløbne men ikke betalte Afdrag med 6 % aarlig Rente fra Forfaldsdagen, endvidere for samtlige ikke endnu paaløbne Afdrag med Fradrag af $\frac{1}{10}$. Dette Fradrag foreskrives ud fra den Betragtning, at Afbetalingsprisen selvfølgelig er højere end den Pris, for hvilken Tingen kunde være købt mod kontant Betaling (Kontantprisen), og at Differencen skal dække Diskonto og den endnu løbende Risiko for det enkelte Afdragssalg. De allerede paaløbne Afdrag lider selvfølgelig ikke noget Fradrag. Da Brøkdelene $\frac{1}{10}$ er fastsat med grov Gennemsnitlighed og kan vise sig at være enten for lille eller for stor i det enkelte Tilfælde, kan hver af Parterne mod at godtgøre, at den Pris, der vilde være forlangt for Tingen ved Salg mod kontant Betaling, staar i et andet Forhold til Afbetalingsprisen end 9 til 10, forlange Fradraget fastsat i Overensstemmelse med det virkelige Forhold. Selvfølgelig vil denne Bestemmelse kunne forvolde Ulejlighed og Besvær, og det vil være vanskeligt at overbevise Sælgeren om, hvor meget, ofte langt under Afbetalingsprisen, hans Kontantpris falder, men Reglen har Betydning som Sikkerhedsventil. Sælgeren kan derhos beregne sig Dækning for Omkostningerne ved Tingens Tilbagetagelse.

Som et nødvendigt Supplement til disse Regler bestemmes, at Køberen kan frigøre sig for den Betalingspligt, der til enhver

Tid paahviler ham, ved paa én Gang at indbetale til Sælgeren hvad denne har tilgode efter de anførte Regler.

Ved Opgørelsen skal dernæst Køberen have godskrevet Tingens Salgsværdi ved Tilbagebetalingen, fastsat ved Vurdering, saafremt Parterne ikke kan enes om Værdien. Bliver der Overskud, udbetales dette til Køberen, bliver der Underskud, hæfter Køberen vedblivende. Jeg kommer senere tilbage til, hvorledes Vurderingen foretages.

De foreslaaede Bestemmelser om den Opgørelse mellem Køber og Sælger, der skal foretages, er dog noget gunstigere for Køberen end Reglerne i den tyske Lov, der anvender Synspunktet: negativ Kontraktinteresse, og forekommer mig gode. Skulde jeg udtrykke disse Bestemmelser i en kort Form, vil jeg sige, at Forslaget omredigerer Købekontrakten derhen, at Sælgeren kun beholder Ejendomsretten saavidt, at han ved Tingens Tilbagelevering faar Dækning for resterende Købesum $\div$ endnu løbende Risiko og Diskonto $+$ Tilbagebetalingssomkostninger. Ved at give Køberne Ret til at faa en Afkortning ved Betaling af de resterende, ikke paaløbne Afdrag, paa én Gang, gives en Begunstigelse for de gode Købere. Bestemmelserne vil efter min Mening ikke gaa Sælgerne for nær. Da $\frac{1}{10}$ Fra- draget kun finder Sted for de ikke paaløbne Afdrags Vedkommende, vil Bestemmelserne ikke friste Sælgeren til saa snart det er ham muligt at tage Tingene tilbage.

En anden Bestemmelse i Udkastet fastsætter, at Køberen har en Indløsningsret efter de anførte Regler i Løbet af 14 Dage, efter at Tingen er tagen tilbage af Sælgeren. Folketinget har i sin Tid vedtaget et Forslag, hvis væsentligste Indhold var en Bestemmelse om, at de tilbagetagne Ting skal staa til Løsning for Køberen i mindst 3 Maaneder efter Tilbagebetalingen, en Bestemmelse, der gaar Sælgeren for nær, uden at den lange Frist har særlig Betydning for Køberen. De 14 Dage kan benyttes. Med mine Retshjælpererfaringer for Øje maa jeg tillægge denne Løsningsret en meget stor Betydning, og jeg tror absolut ikke, at det paa nogen Maade kan betegnes som en Gene for Sælgeren, at han skal lade den tilbagetagne Ting blive staaende i de 14 Dage. Det er en Selvfølge, at vi kun vil kunne skaffe Midler til at hjælpe (f. Ex. gennem Understøttelsesforeningens

Laaneafdeling), hvor det drejer sig om uundværlige Møbler, Symaskiner m. m.

Der er Tilfælde, hvor den Pris, for hvilken en Ting er solgt paa Afbetaling, ligger langt over den rimelige og passende Pris. En Arbejdsmand har købt et Regulatoruhr for 70 Kr. paa Afdrag. Han kunde i en anden Forretning købe det samme Uhr for kontant 30 Kr. Afbetalingsprisen burde ikke overstige 45 Kr. Arbejdsmanden har betalt 40 Kr., da han paa Grund af langvarig Sygdom ikke kan betale mere. Uhret er særdeles velholdt. Da Uhret tages tilbage, og Opgørelsen skal foretages, paastaar Sælgeren naturligvis, at han pr. kontant ikke vilde have solgt Uhret for mindre end 50 Kr. Selv om det nu fastslaas, at Kontantprisen er som anført 30 Kr., og det herved fremkommende Forholdstal benyttes ved Opgørelsen for de ikke paaløbne Afdrags Vedkommende, saa vil Resultatet, navnlig naar Sælgeren har fundet sig i, at en lang Række Afdrag løb paa, blive, at Køberen, selv om Uhret vurderes saa højt som til 20 Kr., intet-somhelst faar tilbage af, hvad han har erlagt, men vil tværtimod endnu staa som Skyldner.

Der er noget i høj Grad ubilligt i, at Sælgeren ved Salget paastaar, at Uhret har en Værdi, der berettiger en Pris af 70 Kr., og ved Opgørelsen i Anledning af Tilbagetagelsen — selvfølgelig under Paaberaabelse af, at han ikke staa sig ved at faa Uhret tilbage, at han ikke véd, hvorledes det har været behandlet — paastaar, at Uhret nu kun har en Værdi, der staa i et skrigende Misforhold til den Pris, han selv har solgt Uhret for. For at raade Bod paa denne Ubillighed giver Udkastet følgende Regel: Har Sælgeren forlangt en efter Tingens Beskaffenhed urimelig høj Afbetalingspris, kan Køberen forlange, at Tingen godskrives ham med $\frac{9}{10}$ af Afbetalingsprisen, med Fradrag af Værdiformindskelsen, efter at Tingen er overgaaet til Køberen. Ved Ansættelsen af Værdiformindskelsen skal der tages Hensyn til Slid, Skadetilføjelse, Forskellen i Salgsværdi mellem nyt og brugt og Prisfald, medens Køberen havde Tingen, hvilket alt-sammen selvfølgelig skal falde Køberen til Byrde. Naar denne Regel anvendes, kan Køberen naturligvis ikke tillige faa $\frac{1}{10}$ -Fradraget i de ikke paaløbne Afdrag forandret i sin Favør. Jeg troer, at denne Regel vil være god — i Exemplet med Regulatoruhret vil Arbejdsmanden dog allerhøjest faa nogle ganske faa

Kroner tilbage — og den tiltaler mig i høj Grad ved at bruge Sælgerens Udnyttelse af Situationen som et Vaaben mod ham selv. Den opskruede Pris skal ved Tilbagebetalingen ramme Sælgeren selv. Man vil maaske sige, at det er højst betænkeligt selv paa denne Maade at rokke ved Parternes Vedtagelse af Købesummens Størrelse. Kontantkøberen er jo bunden. Ja, men Kontantkøberen staar ogsaa langt stærkere overfor Sælgeren end Afbetalingskøberen. Den ubemidlede Befolkning véd udmærket godt, hvad det betyder at staa med alle Pengene i Haanden, naar man skal købe. —

Afbetalingskontrakterne har i den trykte Tekst Bestemmelser om, at Sælgeren i Misligholdelsestilfælde er berettiget til selv eller ved Fogden at tage Tingen tilbage. Navnlig i Møbelbranchen benytter de gode Afbetalingsforretninger Fogden, naar de ikke kan faa Køberne til godvillig at tilbagelevere. Men Retshjælpen har ikke saa faa Henvendelser angaaende Afdrags-sælgerens, om jeg saa maa sige ret kraftige, Optræden, naar de selv tager Tingene tilbage. I visse Tilfælde af Selvtægt anlægges Sag til Straf.

Jeg giver ubetinget Forslaget min Tilslutning, naar det bestemmer, at saafremt Køberen ikke godvillig vil give Tingen tilbage til Sælgeren, maa denne henvende sig til Fogden for at blive sat i Besiddelse af Tingen. Fogden skal vejlede Parterne, forsaavidt de ikke møde ved Sagfører. Kan Parterne ikke enes om, hvad Tingen er værd, ansættes Værdien af Fogedvidnerne, i fornødent Fald med Tilkaldelse af sagkyndig Bistand. I mangfoldige Tilfælde bliver det saaledes Fogedvidnerne, der kommer til at foretage den for begge Parter betydningsfulde Vurdering. For de Afdragshandlers Vedkommende, hvori den ubemidlede Befolkning indlader sig, nærer jeg i hvert Fald ingen Betænkelighed ved disse Bestemmelser. At Auktion er udelukket — er med Rette.

Selvfølgelig fastsætter Forslaget, at dets Bestemmelser ikke ved Overenskomst mellem Parterne kan fraviges til Skade for Køberen.

Forslaget indeholder mange andre Bestemmelser, som jeg ikke her kan komme ind paa. Det fastsætter, hvad der i Forslaget skal forstaas ved Køb paa Afbetaling, det giver Bestem-

melser for at hindre Reglernes Omgaaelse, Regler om Sagernes Behandling for Fogedretten m. m.

Udenfor Forslagets Ramme falder Forholdet mellem Afdragskøberne og deres Kreditorer, overfor hvem Møbelkontrakten danner et godt Værn, selv om Afdragssælgeren intet foretager sig for at inddrive en maaske ubetydelig Rest paa Købesummen.

Det maa være mig tilladt at udtale mine gode Ønsker om Fremgang for dette Udkast til Lov om Køb paa Afbetaling, der, som jeg tror, vil hindre visse Misbrug. Da det maaske overfor Forslaget vil blive gjort gældende, at det vil virke generende og hæmmende for al Afdragshandel, ogsaa den gode og sunde, vil jeg gøre opmærksom paa, at da den tyske Lov af ¹⁶/₅ 1894 var til Behandling, var der mange Røster, der spaaede Død og Undergang for al Afdragshandel, til Skade for virkelig berettigede Interesser, dersom dette formastelige Indgreb i Kontraktfriheden virkelig gennemførtes. Resultatet er blevet, at det Vaaben, som Loven vilde give Afdragskøberen, har vist sig saa svagt og sløvt, at den usunde Afdragshandel netop under Lovens Herredømme har taget rigtig Fart.

SPAREKASSE- OG BANKLOVFORSLAGENE.

(Foredrag af Bankdirektør Hassing-Jørgensen den 27de Januar 1913).

Medens vi hidtil ikke har haft nogen som helst Lovgivning for Banker, har Sparekasserne allerede siden 1880 været underkastet et Statstilsyn, og de i Sparekasseloven af 1880 foreskrevne Regler for deres Virksomhed. Allerede længe har man fra forskellige Sider paapeget, at denne Lovgivning kunde trænge til Fornyelse, dels fordi Lovens Bestemmelser paa mange Punkter har vist sig utilstrækkelige, dels og vel navnlig, fordi de paa vigtige Omraader aldeles ikke blev overholdte. Medens Sparekasserne paabyder, at Sparekasse- og Bankvirksomhed ikke maa udøves af det samme Pengeinstitut, og udtrykkelig forbyder Sparekasserne at drive Vexelomsætning, er der rundt om i Landet adskillige Sparekasser, som yder Kassekrediter og diskonterer Vexler i ikke ringe Omfang, idet de, hvad Vexeldiskonteringen angaar, støtter sig til en unægtelig meget velvillig ministeriel Fortolkning, efter hvilken der ikke menes i Loven at ligge noget Forbud mod at „belaane“ Vexler, og at „Vexelomsætning“ i det hele skal forstaas saaledes, at Vexlerne overdrages videre. Et Par enkelte Steder er man gaaet saa vidt, at en Sparekasse har oprettet en Bank, idet den selv har overtaget hele Aktiekapitalen. Banken har Lokale i samme Ejendom som Sparekassen, i det væsentlige fælles Bestyrelse, og driver selvfølgelig enhver Art af Bankforretning. De Penge, der laanes ud i Banken, forskaffer denne sig dels ved selv at modtage Indskud, dels ved at Sparekassen indskyder Resten, og denne grove

Overtrædelse eller Omgaaelse af Loven har saavel Sparekasseinspektøren som Ministeriet ment at burde taale ud fra den formelle Betragtning, at det ikke er forbudt en Sparekasse at ligge inde med Aktier.

Hvad der i høj Grad har bidraget til, at der er fremsat Krav om en Reform af Sparekasselovgivningen, er de særdeles talrige Tilfælde af Uordener og Uredelighed, som har vist sig rundt omkring, overvejende dog i de helt smaa Sparekasser, hvor Forholdet naturligt nok meget let udvikler sig saaledes, at ikke blot Ledelsen, men hele Pasningen af Sparekassens Forhold glider over til en enkelt, og hvor det ofte vil være vanskeligt at finde Folk, der forstaar sig paa at revidere og kontrollere. Og da der i Reglen ikke er hverken Garantikapital eller Reservefond af nogen nævneværdig Betydning, vil et Underslæb af blot nogle ganske faa Tusinde Kroner være nok til at give Sparerne Tab. Det har vist sig, at Sparekasseinspektøren aldeles ikke har kunnet magte at kontrollere Sparekassernes Ledere hverken paa dette Punkt eller med Hensyn til Udlaansvirksomhedens Godhed, og det vilde jo ogsaa være aldeles urimeligt at vente noget som helst andet eller mere af en enkelt Mand, end at han kunde føre et rent formelt Tilsyn med Sparekassernes Regnskabsaflæggelse, og dog maa det indrømmes, at Sparekasseinspektørerne ved deres personlige Besøg rundt om i Landet, har gjort megen Nytte, dels ved deres raadgivende Virksomhed, dels ogsaa ved lejlighedsvis at afsløre et Underslæb. Men klart er det jo, at den nuværende Ordning af Tilsynet er for ringe en Betyggelse overfor Befolkningen, naar der ikke samtidig sørges for anderledes faste og ordnede Former indenfor den enkelte Sparekasse.

Det blev Alberti-Affæren, som gav Stødet til, at Spørgsmaalet blev taget op, og der blev først i Samlingen ¹⁹⁰⁸/₀₉ og derefter i ¹⁹⁰⁹/₁₀ af Regeringen forelagt Ændringsforslag til Sparekasseloven, hvorved man vilde raade Bod paa de værste Mangler. Men dels fandt man i Rigsdagen, at disse Forslag alligevel ikke var fyldestgørende, dels fandt man, at de i høj Grad beskæmmende Begivenheder indenfor Bankverdenen i 1907 og 1908 opfordrede til ogsaa at forsøge en Lovgivning for Bankerne, og man fandt det naturligt samtidig at finde en Ordning for begge Arter af Pengeinstituter.

Bankerne har ligesom Sparekasserne været Genstand for megen Kritik i de senere Aar og med Rette; thi samtidig med at Flertallet af dem ligesom Flertallet af Sparekasserne har løst deres Opgave paa en tilfredsstillende Maade, har der jo ogsaa været nogle Stykker, som ved deres letsindige, samvittighedsløse Ledelse har gjort ikke blot de direkte interesserede, men hele Samfundet en Skade, som ikke lader sig gøre op i Penge, og lader det sig gøre ved Lovgivningsbestemmelser at forhindre Gentagelser, bør et Forsøg herpaa selvfølgelig ikke afvises, naar de foreslaede Regler ikke i for høj Grad hindrer den Bevægelsesfrihed, som i højere Grad er nødvendig for Banker end for Sparekasser. Jeg har personlig tidligere været i høj Grad utilbøjelig til at billige en Banklovgivning. Men Kendsgerningerne har jo talt et Sprog, som ikke kan overhøres, og kan man enes om en Lovgivning, der samtidig med at den opstiller Fordringer om større Gennemsigtighed i Regnskabsaflæggelsen, Indskrænkninger i det personlige Magtomraade og skarpere Kontrolbestemmelser, dog vil respektere Bankerne som forretningsdrivende Institutioner, for hvilke det er en Nødvendighed at have en betydelig Frihed og Selvbestemmelsesret overfor Arten og Omfanget af de Forretninger, de tager op — hvis en saadan Lovgivning har til Hensigt at skærpe Ansvarligheden, men samtidig være Udtryk for en velvillig Forstaaelse af Bankvirksomhedens samfundsmæssige Betydning, da tror jeg, at ogsaa Bankerne selv gjerne tager imod den.

Et Spørgsmaal, som ligger Sparekasserne og Bankerne imellem, og som maa have sin Løsning ved en Lovgivning paa dette Omraade, er det saakaldte Kontrabogsspørgsmaal. Som bekendt udsteder saavel Banker som Sparekasser ved Modtagelse af Indskud enten et Indlaansbevis eller en Kontrabog, og for begge Dele meddeler Finansministeriet Fritagelse for Stempel — der jo naar Beviset eller Bogen betragtes som rentebærende Gældsbevis efter den nugældende Stempellov vilde andrage $\frac{1}{5}$ pCt. Denne Benyttelse af Kontrabøger var for Bankernes Vedkommende ikke blot tilladt før Sparekasseloven af 1880, men ogsaa efter 1880 har Administrationen givet nyoprettede Banker Stempelbegunstigelse for Kontrabøger lige indtil 1901. Da fandt man paa, at det var stridende mod Sparekasseloven af 1880 at meddele saadan Stempelbegunstigelse for

Kontrabøger til Banker, og uagtet man i 20 Aar havde fulgt den stik modsatte Praxis, nægtede man herefter de nye Banker Kontrabogsbegunstigelsen. Selvfølgelig følte de nye Banker sig i høj Grad brøstholdne herover, og der har mellem dem og Administrationens Embedsmænd i de mellemliggende Aar staaet en Kamp, som til Tider har givet sig ret bitre Udtryk.

Efterhaanden har Fordringen om, at alle Banker skulde stilles lige, vundet Anerkendelse fra de fleste Sider, og navnlig har Generaldirektør Rubin, som tidligere ex officio har forfægtet Regeringens Opfattelse, bøjet sig, idet han som Formand for Stempelkommissionen gik med til i Stempellovforslaget at stille Forslag om, at alle Banker fremtidig stilles lige. Til almindelig Overraskelse blev han imidlertid desavoueret af Finansminister Neergaard, vistnok dog nærmest ud fra den Betragtning, at Spørgsmaalet burde løses sammen med de andre Spørgsmaal, der maatte foreligge ved Behandlingen af Sparekasse- og Banklovsforslagene.

Kontrabogsspørgsmaalet hænger sammen med det mere omfattende Spørgsmaal om Muligheden af en skarpere Adskillelse af Bank- og Sparekasssevirkosomhed. Der er fra begge Sider ført talrige Klager over, at Sparekasser beskæftigede sig med Bankforretninger, og omvendt over, at Bankerne konkurrerede med Sparekasserne, navnlig ved at tage deres Penge fra dem. Begge Klager har deres Berettigelse. En væsentlig Vanskelighed er det, at under smaa Forhold, som vi jo i Reglen maa regne med, vil det være vanskeligt for en Sparekasse at faa nok at bestille, hvis den ikke i sin Udlaansvirkosomhed i hvert Fald maa strejfe ind paa de bankmæssige Former. Jeg finder det nærmest betænkeligt her at ville drage Grænsen alt for skarpt. Bankernes Konkurrence med Sparekasserne om Indlaanene kan i og for sig være betænkeligere, hvis det drejer sig om Sparemidler. Men Definitionen af dette Begreb er vanskelig. I Theorien er vi enige om, at for Bankerne selv vilde det være bedst, om deres Indlaan overvejende var af samme Karakter som deres Udlaan, de stærkt bevægelige Penge, som kun midlertidigt befandt sig i Bankerne. Jeg har ved en anden Lejlighed udtalt dette, og set Tvivl i mine Tilhøreres Øjne, og vil gjerne forklare mig lidt nærmere. Sagen er den, at de fast staaende Indlaan, Kapitaler, der staaer til stadig Forrentning,

frister noget til at yde tilsvarende faste Udlaan, og dette er saa meget farligere, som just saadanne Indlaan indgaar periodisk og atter trækker sig tilbage periodisk, eftersom vi har penge-
 rigelige eller knappe Tider. De hurtigt omløbende Penge er i Virkeligheden i en Bank med en nogenlunde betydelig Kunde-
 kreds ikke nær saa svingende, som man skulde tro, og maner alligevel paa Grund af deres Karakter til ikke at binde Pengene paa ret lang Tid, da de kan hæves paa kort Tid. Det maa blive Indskyderne, der træffer Bestemmelsen, og kunde man naa til at give Indskyderen Midler i Hænde til selv at forstaa, om han er en Sparekassekunde eller en Bankkunde, vilde jeg finde det ønskeligt. Saadanne Midler tror jeg efterhaanden, man vil kunne finde; jeg skal ogsaa omtale et saadant, men vil — af kunstneriske Grunde — opsætte det til et senere Tidspunkt i Foredraget.

Da de før omtalte Ændringsforslag til Sparekasseloven af 1880 var strandede, vedtog Rigsdagen i April 1910 en Lov om Nedsættelse af en Kommission med den Opgave at udarbejde Forslag til Lov om Sparekasser og Banker.

Denne Kommission, som bestod af 17 Medlemmer, afgav den 1. Juni 1912 sin Betænkning, indeholdende to Lovforslag med Motiver, et Forslag til Lov om Spare- og Laanekasser og et Forslag til Lov om Bankselskaber.

I Motiverne gør Kommissionen under Omtalen af, hvorfor den har udarbejdet 2 Lovforslag, opmærksom paa, at Sparekasserne hører under Indenrigsministeriet, medens Bankerne hører under Handelsministeriet, og da man har anset det for liggende udenfor Kommissionens Omraade at foreslaa en Ændring i dette Resortforhold, har man anset det for urigtigt at forsøge at skabe et Fællesforslag til Lov om de tvende Arter af Instituter. Jeg er nu ganske enig med Kommissionen i, at der ikke ret vel kunde være Tale om at udarbejde et Fællesforslag, men rigtignok ud fra helt andre Betragtninger.

Hvad nu selve Lovforslagene angaar, har de jo i denne Vinter været under en saa indgaaende Debat, dels i Bladene, dels paa Rigsdagen, foruden paa forskellige Møder, at jeg tør gaa ud fra, at de Tilstedeværende vil billige, at jeg ikke ligefrem gør Rede for deres Indhold i alle Enkeltheder, men at jeg

kun tager op de Hovedpunkter, som frembyder Grundlag for Diskussion.

Det har, som man kunde vente, for Kommissionen først og fremmest været magtpaaliggende at fastslaa en skarp Adskillelse mellem Sparekasser og Banker, og dens første Bidrag hertil er da den efter min Opfattelse ganske utilstedelige Udtryksmaade, som er anvendt dels i Sparekasselovforslagets § 1, dels forskellige Steder i Betænkningen.

I Sp. § 1 defineres Sparekassebegrebet: Ved Spare- og Laanekasser forstaas i denne Lov saadanne Pengeinstituter, der modtage Penge til Forrentning, saaledes at Sikkerheden for Midlernes Bevaring er Hovedformaalet og Indvindingen af det størst mulige Udbytte ved Midlernes Frugtbargørelse dette Hovedformaal underordnet, samt yde Laan, jvf. § 8.

Idet der nu ikke samtidig i Banklovforslagets § 1 gøres noget Forsøg paa at definere Begrebet „Bank“, medens der tværtimod i Motiverne til Sp. § 1 udtrykkelig siges, at man har ment at finde det afgørende Skelnemærke deri, at Sikkerheden for Midlernes Bevaring i Modsætning til, hvad der gælder de andre Instituter, er Hovedformaalet, saa forekommer denne Udtryksmaade mig at indeholde en grov Fornærmelse mod Bankerne og en Mistæneliggørelse af dem, som bør tilbagevises paa det skarpeste. Man burde dog have erindret, at naar Bankerne indlader sig paa Forretninger, der indeholder større Risiko end almindelig Sparekassevirksomhed frembyder, er det paa Basis af deres Aktiekapitaler, som dels i sig selv afgiver en meget betydende Del af den Kapital, der afgives til saadanne Forretninger, dels giver en saa betydelig Margin for mulig Risiko, at Indskydernes Penge ikke skulde kunne komme i Fare. De Exempler, man vil kunne nævne paa, at dette dog er sket, falder udenfor Rækken af forsvarligt ledede Instituter — til hvilken Kategori ogsaa adskillige Sparekasser vil kunne henregnes — og kan ikke komme i Betragtning ved en Konstatering af Instituternes Formaal eller Beskaffenheden af deres Forretning.

Udtrykkenes Anvendelse er saa meget mere beklagelig, som de jo er aldeles overflødige. Betegnelserne Sparekasse — Sparekassevirksomhed er lige saa umiddelbart forstaaelige som Begreberne Bank — Bankvirksomhed, hvilke Begreber jo iøvrigt

ogsaa af Kommissionen selv foreslaas som de formelt afgørende, navnlig overfor Spørgsmaalet om Brugen af Kontrabøger.

Man har nemlig her opnaaet Enighed om at stille de nyere Banker lige med de ældre, idet man blot forlanger, at Bankerne ikke maa offentliggøre, at de modtager Indskud paa Sparekassevilkkaar, at de ikke maa kalde deres Kontrabøger for Sparekassébøger, men Bankbøger, og at de ikke i deres Benævnelse, i Forretningsmeddelelser, ved Skiltning eller paa anden Maade anvende Ordet „Spare“, en Bestemmelse, som dog synes mig lovlig vidtgaende og af rent sproglige Grunde maa forandres. Man kan dog ikke tilraade netop i vore flotte Tider ganske at udrydde Ordet „Spare“ af Sproget, men det har vel heller ikke været Meningen. For imidlertid at forhindre, at Folk, som gaar ind i en Bank med deres Penge, skal tro, at de har været i en Sparekasse, har man ønsket at mærke Bankbøgerne paa en saadan Maade, at Fejltagelse var umulig, og man ser af Motiverne, at et Mindretal har foreslaaet den elskelige Paategning, at den paagældende Bank er et Institut, for hvilket „Sikkerheden for Midlernes Bevaring ikke er Hovedformaålet.“ Men denne Kost har dog været Flertallet for grov, og man har nøjedes med at forlange, at Bankbøgerne skal paa betryggende og iøjnefaldende Maade, der nærmere fastsættes af Indenrigsministeren med Tilslutning af Ministeren for Handel og Søfart, indeholde Tilkendegivelse af, at vedkommende Institut ikke staar under Tilsyn af Sparekasseinspektøren, men af Bankinspektøren. Efter at der imidlertid er bleven gjort opmærksom paa, at Publikum mulig kunde misforstaa denne Tilkendegivelse og opfatte den som en Betyggelse, har Ministeren for Handel og Søfart ved Forelæggelsen af Lovforslaget taget det vistnok meget fornuftige Parti ganske at forlade hele dette Mistæneliggørelsesforsøg og blot skrive, at det paagældende Institut staar under Tilsyn af Bankinspektøren.

Man er herved naaet til det rigtige Resultat, at det formelle Skelnemærke mellem en Bank og en Sparekasse ligger i Benævnelsen: Sparekasse eller Bank. Eftersom et Pengeinstitut fører det ene eller det andet af disse Ord i sin Benævnelse, gaar det ind under Sparekasselovens eller Banklovens Bestemmelser.

Jeg skal derefter anerkende, at Kommissionen i høj Grad

har haft Øje for, at Forskellen paa Sparekasser eller Banket alligevel ikke i nævneværdig Grad beror paa det formelle, om de kalder sig det ene eller det andet, eller om de modtager deres Indskud paa Kontrabog eller paa Indlaansbevis, men væsentlig paa det reelle: Midlernes Anbringelse. Jeg tænker her ikke paa Forskellen i Anbringelsens Soliditet, men paa dens Karakter.

Det er Bankernes Opgave at laane Penge ud til Handel, Skibsfart og Industri, og dette maa gøres med den Blanding af Forsigtighed og behersket Dristighed, som nu en Gang er nødvendig for paa disse Omraader at naa til et godt Resultat. Kommissionen har heldigt undgaaet en altfor skarp Afgrænsning af Forretningsomraadet og indskrænket sig til at foreslaa Forbud for Sparekasser mod at drive de aldeles deciderede Bankforretninger, navnlig Vexeldiskontering.

Den eneste Indvending, jeg har mod Kommissionens Forslag om Sparekassemidlernes Anbringelse, er, at man kun paa-byder en Beholdning af noterede Effekter svarende til 5 pCt. af Indskudene. Dette er utvivlsomt et alt for ringe Beløb, navnlig naar man tager Hensyn til, at der ingen Regler gives for Resten. Det vilde dog være mere end uforsvarligt, om 95 % eller blot 75 % var anbragt i Kautionslaan, navnlig under Hensyn til den af Kommissionen foreslaaede Bestemmelse, at Sparekasser skulde kunne opnaa den Begunstigelse, at kunne modtage Umyndiges Midler. Denne Bestemmelse er da ogsaa ganske udgaaet af Forslaget i Regeringens Affattelse.

Ligesom den nugældende Sparekasselov indeholder Forslaget en betydelig Afvigelse fra Hovedreglen om Adskillelse mellem Banker og Sparekasser, idet de Pengeinstituter, som inden 1880 og derefter havde drevet Sparekasse- og Bankvirksomhed, i Fremtiden kan fortsætte dermed. Kommissionen siger herom, at (S. 25 og 43), at dens store Flertal har ment at gøre en Undtagelse for disse Instituter, idet Flertallet har næret overvejende Betænkelighed ved at fremkomme med Forslag om at berøve disse Instituter denne Ret. Dette er jo ikke nogen stærk Begrundelse af et saa overordentlig vigtigt Spørgsmaal. Dette er saa meget mærkeligere, som disse Instituter, hvad Kommissioner beklageligt nok ganske har overset, aldeles ikke har nogen Ret. Da man i 1880 ikke ret vidste, hvad der vilde

være det rigtige, tog man den Bestemmelse, at de kombinerede Instituter skulde kunne faa Lov til at fortsætte for et Tidsrum af 10 Aar ad Gangen, saaledes at ved Udløbet af hvert 10' Aar stod Ministeriet frit, og da Tilladelsen udløb i 1910 blev Perioden gjort til 3 Aar; gennem alt dette skulde man rigtignok mene, at der fra Lovgivningsmagtens Side er reserveret alt muligt i Retning af at træffe en anden Bestemmelse.

Det oplyses i Betænkningen, at der findes 49 saadanne Instituter, hvoraf 21 nærmest er Banker, Resten Sparekasser. Den største af disse Banker med Sparekasse er Landmandsbanken, men ogsaa Haandværkerbanken, Aarhus Privatbank, Fyens Diskontokasse og flere andre Provinsinstituter har ret betydelige Indskud paa Sparekasse. En enkelt Bank, Københavns Handelsbank, repræsenterer alle Afskygninger. Hovedkontoret og en af Filialerne modtager ikke Indskud paa Sparekassebog eller Kontrabog, men kun mod Indlaansbevis, tre eller fire af Filialerne har derimod Sparekasse, og Resten modtager Indskud paa Kontrabog. Naar man vil adskille, synes det dog mærkeligt at fortsætte en saadan Sammenblanding. De Penge, som indsættes i en Banks saakaldte Sparekasseafdelinger, gaar selvfølgelig lige ind i Driften, anvendes som alle andre Bankers Midler til Vexeldiskontering, til Belaaning og Indkøb af Børspapirer, til Kassekrediter og Udlaan.

Nu har man bestemt, at Sparekasseinspektøren skal have Tilsyn med dem, og dernæst foreslaar man, at der skal henlægges 5 % af de i Sparekasseafdelingerne indestaaende Midler som forlods Reservefond for disse. Men er dette dog ikke en aldeles utilstrækkelig Forholdsregel? Hvis man vilde bort fra Fiktionen om en særlig Sparekasseafdeling, og virkelig effektuere dette Begreb, da forekommer det mig, at der kun kan være ét at gøre, nemlig at bestemme, at Sparekasseafdelingens Penge skal anlægges i Værdier, der svarer til andre Sparekassers Aktiver, at disse Værdier skal holdes afsondrede fra Bankens Aktiver som Sparekasseafdelingens Ejendom. Banken vilde i saa Fald dog have Fordelen af det Overskud, som Sparekasseafdelingen kunde give.

Men naar man nu ikke vilde gaa den Vej, var det saa ikke rimeligere at sige, at disse Sparekasseafdelinger skulde bortfalde i Løbet af nogle Aar, d. v. s., at de saakaldte Sparekasse-

bøger efterhaanden ombyttedes med Bankbøger. Mon nogen Indlaaner vilde blive betænkelig, naar han i Stedet for en Sparekassebog med Landmandsbanken fik en Bankbog?

Det siges dernæst i § 1, at ingen Sammenslutning af en Spare- og Laanekasse og et Bankselskab kan ske uden Samtykke af Indenrigsministeren og Handelsministeren. Naar man nu netop vil adskille Banker og Sparekasser, lyder det saa ikke mærkeligt, at man dog kan tænke sig at slaa dem sammen.

Medens Kommissionens Forslag bygger paa den Forudsætning, at begge Lovforslagene vedtages samtidig, har Regeringen forelagt dem saaledes, at de kan vedtages hver for sig, men det vil sikkert vise sig praktisk uigennemførligt at faa Sparekasseloven vedtaget alene, i hvert Fald ikke medmindre man vil give Afkald paa den særlige Paragraf om Oprettelsen af et Sparekasse- og Bankraad til Fastsættelse af en Maximal-Indlaans Rente. Det er en almindelig Mening, at denne Foranstaltning maa og bør bortfalde som stridende mod al sund Fornuft, den er Udtryk for en bestemt Kultur, som vi herinde i Byen har lidt ondt ved at fatte, og saafremt ingen her tager Ordet for denne Sag, vil jeg tro, det er mest praktisk og mindst tids-spildende at lade den ligge i Aften.

De mange Detailbestemmelser, som er foreslaet, til Sikring af god Regnskabsaflæggelse, Orden og Kontrol, finder jeg ikke Grund til at komme ind paa.

Banklovforslaget er i Enkelthederne ikke nær saa smaaligt som Sparekasseforslaget, og jeg maa i det hele erkende, at dette Forslag er meget godt, og navnlig at det ikke er mere byrdefuldt for Bankerne, end at de med lidt god Vilje kan og bør slutte sig til det. Paa et Par Punkter kunde jeg endda tænke mig Bestemmelserne skærpede.

Den Begunstigelse, man har villet give Bankerne i Retning af Opkøb og Belaaning af egne Aktier af ialt indtil 10 % af Aktiekapitalen, tror jeg ikke er noget værd, og den kan virke forvirrende og skadeligt.

Naar det i det hele taget er tilladt at belaae egne Aktier, faar Bankernes Kunder jo ikke noget Indtryk af, hvad Meningen er, og det vil vække deres Forundring, maaske ogsaa deres Mistillid, naar det lejlighedsvis vil hænde, at deres Bank maa sige Nej til et Laan, som de tidligere har haft. Noget lignende

gælder Opkøb. Er der Panik, eller gør der sig særlig Mistillid til Banken gældende, forslaar et Opkøb af 5 % jo intet som helst, og desuden er det netop under saadanne Forhold ganske galt at opkøbe Aktier, da det langt snarere gælder om at holde Pengene i Kassen. Hvis en saadan Intervention er nødvendig og berettiget, maa man betro sig til andre og lade dem tage Affære, og under normale Forhold er der jo overhovedet ikke Grund til at beskæftige sig med egne Aktier.

Om Reservefonden er der givet den Forskrift, at de befalede Henlæggelser skal anbringes i solide og let realisable Værdipapirer. Dette ser jo ikke ilde ud, men det gælder jo ikke om at synes, men at være; da der imidlertid ikke findes noget Forbud imod at belaae disse Værdipapirer, og da jeg ovenikøbet har faaet bekræftet, at man har tænkt sig, at dette skulde være tilladt, saa forekommer det mig at være en rigtig daarlig Bestemmelse. Thi i ethvert Pengeinstitut bør man kræve Tilstedeværelsen af en Reservebeholdning, og dennes Størrelse bør sættes i Forhold til Passivernes Størrelse, ikke i Forhold til Reservefonden. Netop i de Instituter, hvor Reservefonden er forholdsvis mindst, turde der være stærkest Anledning til at forlange en Reservebeholdning, medens Bestemmelsen efter Kommissionens Forslag vil blive mest byrdefuld for de bedst funderede Instituter.

Forslaget om Bankinspektøren er lidt vanskeligt at tage Stilling til. Selvfølgelig kan han ikke faa nogen som helst Betydning i Retning af Tilsyn med Værdierne. Han kan i Hovedsagen kun føre et vist Tilsyn med Formaliteternes Overholdelse, og dette endda kun, hvis man ikke vil føre ham bag Lyset. Der kan jo i det hele ikke være Tale om, at han kan foretage nogen Revision hos de enkelte Instituter. Jeg er dog overvejende tilbøjelig til at tro, at han kan være til Nytte. Dels har det nu altid noget at sige, at visse Formaliteter skal iagttages, dels kunde jeg nok tænke mig, at de forskellige Instituter i vanskeligere Tilfælde kunde ønske at raadføre sig med ham, dels er det dog vist rigtigt, at Regeringen har et Organ, som kan tage Affære, naar et Pengeinstitut giver Anledning til mer end almindelig Bekymring. Men det maa ikke overses, at det maa være en umaadelig habil Mand, ubestikkelig og rank, men ingen Pernittengryn, og med en ikke ualmindelig Ævne

til at tale sig til Rette med Folk og faa sin Vilje uden at være paastaaelig eller rethaverisk.

Naar jeg nu til Slut tager Stilling til begge Lovforslagene under et, og man spørger, om de i Henseende til Publikums Betyggelse byder væsentlige Fordele, saa tør jeg svare ja. Men spørger man videre, om en Sparer herefter vil være fuldt betrygget ved at sætte sine Penge ind i en Sparekasse eller en Bank, eller om han vil være mere betrygget, hvis han sætter dem ind i en Sparekasse end i en Bank, saa maa Svaret blive benægtende. For det første kan saavel en Sparekasse som en Bank lide Tab, og for det andet er man ikke nogen af Stederne fuldt ud sikret mod Defraudationer. Med Hensyn til den reelle Sikkerhed frembyder en Sparekasse i selve sin Pengeanbringelse en Fordel, som for Bankernes Vedkommende opvejes af deres langt betydeligere Sikkerhedsfonds: Aktiekapital og Reservefond. Men i Retning af Defraudationer er Forholdet vel nogenlunde lige, vel at mærke, hvis de foreslaaede Bestemmelser bliver vedtagne og efterfulgte.

Spørger man videre, om det ikke vil være muligt at have en saadan Ordning af Pengeinstitutterne, at Indskyderne altid var sikre paa deres Penge, kunde man maaske henvise til Statsdrift som Udvej. Men blot den mindste Overvejelse af Spørgsmaalet vil sige en, at denne vil være umulig for Bankvirksomhedens Vedkommende, og jeg tror i det hele, at man for Bankernes Vedkommende maa indrømme, at den aldeles ubetingede Sikkerhed ikke lader sig tilvejebringe; man maa her overlade det enkelte Institut Omsorgen for sin fuldstændige Konsolidering og haabe, at Institutets Kunder vil besidde Evnen til at forstaa, hvad der saaledes gøres for dem.

For Sparekassernes Vedkommende mener jeg derimod, at der uden at man behøver at gaa over til Statsdrift, vil være Mulighed for at træffe en saadan Foranstaltning, at der kan tilvejebringes en ubetinget Garanti, og denne Foranstaltning gaar ud paa at lade Sparekassernes Reservefonds være indbyrdes solidariske, selvfølgelig saaledes, at den tablidende Sparekasse først maatte afskrive sin egen Reservefond, og at Resten af Tabet derefter fordeltes paa de øvrige. Man skulde naturligvis i det enkelte Tilfælde ikke give Afkald paa den Erstatning, de paagældende Personer maatte være pligtige at svare, eller paa

at gøre kriminelt Ansvar gældende overfor dem i fuldt Omfang. Overfor den Ubehagelighed, som det kunde være for Sparekasserne i givet Tilfælde at skulle rykke ud med Bidrag til andres Forsyndelser, vilde staa Bevidstheden om, at et stort Samfunds-
onde var udryddet. Konkurrencen mellem Banker og Sparekasser vilde faa en helt anden Karakter, end den har nu, og navnlig vilde Sparekasserne i fuldt Maal faa, hvad der tilkommer dem.

Sagen kunde snarere blive betænkelig for Bankerne, men ogsaa for dem tror jeg, det vilde være godt, om de egentlige Sparepenge virkelig fandt deres endelige Plads, og om Bankerne mistede noget af deres Forretning paa dette Omraade, fandt de jo nok paa et nyt Omraade til Fortjeneste.

Det er dette Middel, jeg i Begyndelsen af mit Foredrag sigtede til som et af dem, man maatte finde paa, for at naa til at give Publikum selv Midler i Hænde til at forstaa, om de i det givne Tilfælde skulde henvende sig i en Bank eller i en Sparekasse. Forholdet vilde nu i første Omgang blive, at Sparekasserne fik en altfor rigelig Tilgang af Penge, og da deres Anbringelsesvirksomhed er begrænset, maatte de dels nedsætte Renten, dels forlange lang Opsigelsesfrist for Indlaanene, og paa denne naturlige Maade vilde da den virkelige Adskillelse komme mellem Banker og Sparekasser, idet da de kortvarige Indskud af sig selv vil gaa over til Bankerne. Jeg skal ikke komme ind paa en nærmere Udformning af Tanken; man maa først vænne sig lidt til den og acceptere dens Princip. Men naar jeg tænker paa, med hvilken Forundring den første Gang blev mødt, og paa den Opmærksomhed, man senere har skænket den, faar jeg et Haab om, at den har en Fremtid for sig.

Samtidig med at jeg personlig føler mig stærkt draget af Bankvæsenet og ønsker Bankerne den Plads, der tilkommer dem, anser jeg det for meget vigtigt, at ogsaa Sparekasserne faar Adgang til at løse deres efter min Mening meget betydningsfulde Opgave fuldt ud, hvad jeg tilstræber, er en Tilstand, hvor Interesserne faar deres rigtige Afgrænsning, og hvor der er Ret for Loke, som for Thor.

Overretssagfører Axel Bang havde som Formand for Bestyrelsesraadet i Sparekassen for København og Omegn sær-

lig Interesse for Sagen. Han mente, at Banker og Sparekasser ikke burde have noget som helst med hinanden at gøre. Banker er Forretninger, der ønsker det størst mulige Udbytte, Sparekasser har det Formaal at modtage og sikre de Penge, som ikke ønskes udsat for Forretningslivets Risiko og Spekulation. Hovedformaalet maa her være Sikringen af Midlerne.

Kommissionens Forslag var bleven saa mangelfuldt, aabenbart fordi Sparekassefolkene havde taget for meget Hensyn til dem, der repræsenterede Bankerne. Forslaget indeholder Forbud for Sparekasserne mod at modtage Vexler, men man har Ret til at give Låan i faste Ejendomme, mod Kaution, mod Sikkerhed i Effekter — men nogen Grænse for, hvor højt man maa belaae disse Sikkerheder, findes ikke. Heller ikke er der givet Regler om Arten af Haandpant, eller om hvorledes Pengene skal være disponible. Muligheden af et run burde være taget i Betragtning. Nu findes kun en Bestemmelse om, at 5 % skal være anbragt i noterede Effekter. Det vilde være rimeligt at fastsætte, at f. Ex. 20 % af Sparekassens Indlaanskapital skulde være anbragt i let realisable Værdier.

Endelig var der Spørgsmaal om, hvorledes en Sparekasse skulde gøre sit Regnskab op. Naar man havde truffet Bestemmelse om, at Anbringelserne skulde ske efter de Regler, som gælde for Umyndiges Midler, og naar man havde sørget for, at den fornødne Del af Sparekassens Aktiver var anbragt i let realisable Effekter, kunde man godt gaa bort fra den nuværende Regel om Gennemsnitskurs (for 3 Aar eller som i Forslaget for 5 Aar) og gaa over til at lægge den Kurs til Grund, for hvilken Effekterne var købt. Det var urimeligt, at en Sparekasse et Aar, hvor Opgørelsesgrundlaget er godt, skal vise et stort Overskud, et Aar, hvor det er daarligt, et stort Underskud, medens i Virkeligheden hele Beholdningen af Værdipapirer i begge Tilfælde henligger urørt.

Overretssagfører Thamsen mente, at Forslaget var ret daarligt. De praktiske Jurister viste her som overfor andre Lovforslag kun ringe Interesse og øvede ikke Kritik.

En Bestemmelse i Forslaget sagde, at man ikke regnede et Institut, der ikke gav Laan, for en Sparekasse. Det skulde for-

mentlig være en Begunstigelse for Andelsforetagenderne, men hertil var der ingen rimelig Grund.

Indlederen kunde ikke rigtig forstaa den praktiske Betydning af den ny Opgørelsesmaade for Sparekasserne, som Overretssagfører Bang havde omtalt. For Banker kunde en Opgørelsesmaade som den nu foreslaaede maaske være ubehagelig, men for Sparekasser syntes den uden større Interesse, thi ingen lider jo noget Tab ved et Underskud, fremkaldt ved en Kursnedgang. Man kunde jo føre Kursgevinst og -tab direkte paa Reservefonden. Overretssagfører Bang repræsenterede jo et saa mægtigt Institut som Sparekassen for København og Omegn; man maatte være forsigtig med at give samme Regler for de smaa Sognekasser.

MEDDELELSE OM INDHOLDET AF DET AF DEN SKANDINAVISKE OBLIGATIONSRETSKOMMISSION AFGIVNE „UDKAST TIL LOV OM KOMMISSION, HANDELSAGENTUR OG HANDELSREJSENDE“.

(Af Professor Dr. jur. Julius Lassen, den 24. Februar 1913).

I 1894 fremkom der fra Nya Lagberedningen Udkast til Lov om Køb og Bytte, der vakte Opmærksomhed ogsaa af den Grund, at Udkastet viste, at der var saa stor Overensstemmelse mellem de 3 nordiske Landes Ret, at fælles Regler var mulige. I 1901 nedsattes der Kommissioner i de tre Lande, der traadte i Forbindelse med hinanden, og hvis Resultater blev Loven om Køb af 6. April 1906 og de tilsvarende Love for Sverige og Norge. De andre Emner, man havde forhandlet om, udsattes indtil videre. Efter at Kommissionernes Arbejde i nogle Aar havde været standset, genoptoges det igen i 1909 efter Forslag fra Sverige. Arbejdet er nu resulteret i, at der foreligger et Udkast til Lov om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende, hvormed nærmere Meddelelse skal gives her. I nær Fremtid vil formentlig kunne ventes dels et Udkast til Lov om Aftaler og andre Retshandler af formueretligt Indhold, dels Udkast til Lov om Afbetalingskøb.

I det her foreliggende Lovudkast omhandles 3 Arter af Mellemmand i handelsretlige Forhold, Kommissionærer, Agenter og Handelsrejsende. Vedrørende Fuldmagt vil Regler findes i Forslaget om Aftaler; om Prokura findes jo allerede fælles Regler; det Supplement, der behøves, vil komme i Loven om Aftaler.

Det er lykkedes at opnaa næsten fuldstændig Overensstem-

melse mellem Udkastene for de tre Lande, baade i Indhold og i Form. Kun paa eet eneste Punkt foreligger der en Uoverensstemmelse af principal Betydning, nemlig forsaavidt angaar Bestemmelserne om Handelsrejsendes Legitimation til at afslutte Salg og modtage Betaling for solgte Varer. Reglerne er deklatoriske (med een enkelt Undtagelse, hvorom senere), og de vige altsaa for udtrykkelige eller stiltiende Aftaler, for Handelsbrug eller andre Sædvaner. Reglerne er handelsretlige, kun om Kommission er der givet enkelte ikke handelsretlige Regler, idet man har ment, at det ikke lod sig forsvare at lade den saakaldte civile Kommission være uden Lovregler. Der er fra Grosserersocietetets Komité og fra en Række andre Organisationer indhentet Udtalelser om Forslagene, og disse Organisationer har paa alle Hovedpunkter sluttet sig til Forslaget; kun paa ganske enkelte Punkter har Hensynet til almindelig europæisk Ret og skandinavisk Lovgivning medført enkelte Afvigelser fra Organisationernes Ønsker.

Inddelingen af Lovforslaget er saaledes, at der i 1. Kap. er givet nogle almindelige indledende Bestemmelser, 2. Kapitel handler om Kommission, 3. Kapitel om Handelsagenter og 4. Kapitel om Handelsrejsende.

Kommissionæren staar i Modsætning til de to andre Arter af Mellemmænd, idet han optræder i eget Navn og selv hæfter, medens de andre optræde i en andens Navn og ikke selv hæfte.

Omend den mægtige Udvikling af Kommunikationsmidlerne stærkt har tilbagetrængt Kommissionsforholdets Anvendelse, er det dog endnu meget benyttet. Handelen med Værdipapirer foregaar for en stor Del gennem Kommission. Ogsaa i adskillige Brancher indenfor Varehandelen er Kommission meget anvendt f. Eks. indenfor Smørhandelen og Kornhandelen, og i Handelen paa Island og Færøerne spiller Kommissionsforholdet en stor Rolle.

Som omtalt er der ogsaa givet Regler for andet end Handelskommission. Ligesom i Loven om Køb har man fulgt den Vej at give fælles Regler for den civile Kommission og Handelskommission, og kun hvor der gælder særlige Regler for den civile Kommission er dette fremhævet. I § 7 gives en almindelig Oversigt over de vigtigste af Kommissionærens Forpligtelser overfor Kommittenten. Handelskommissionæren behøver som

almindelig Regel ikke at opgive Kundens Navn til Kommittenten; her er imidlertid kun Tale om den civilretlige Pligt, men der er ikke fastsat noget om, at det under en Retssag ikke kan medføre uheldige Følger ikke at opgive Navnet. I § 10 bestemmes det, at Handelskommissionæren er forpligtet til at holde Godset brandforsikret, forsaavidt ikke dets Art eller Forholdene iøvrigt medføre, at Forsikring er unødvendig. I § 13 bestemmes det, at Kommissionæren skal godskrive Kommittenten alt, hvad han har opnaaet gennem Aftale med Tredjemand.

Bestemmelsen i § 14 har voldet nogen Diskussion. Der blev fra handelsretlig Side ytret Ønske om, at Handelskommissionæren altid skulde slaa delcredere, hvor andet ikke var vedtaget. I mange Tilfælde er det Koutyme, i andre ikke, og da der ikke hersker Enighed i Handelskredse om Spørgsmaalets Løsning, har man foretrukket i § 14 at angive Betydningen af, at Kommissionæren staar delcredere og samtidig formuleret Bestemmelsen saaledes, at det antydes, at saadant Ansvar i Følge Sædvane eller Aftale jævnligt paahviler Kommissionæren. Benytter Handelskommissionæren sin Ret til ikke at opgive Kundens Navn, er det i § 14, 2. fastsat, at han staar delcredere.

I § 20 er der paalagt Kommittenten en Reklamationspligt overfor Kommissionæren i Lighed med den, der i Henhold til Købelovens § 27 paahviler Køberen overfor Sælgeren.

I § 27 gives Regler om Handels-Kommissionærens Ret til Provision, og det fastsættes, at Provision først er fortjent, naar Aftalen gaar i Orden og Tredjemand opfylder sin Forpligtelse. Dette er i Strid med, hvad man tidligere antog i dansk Ret, men Reglen er i Overensstemmelse med Nutidens almindelige Anskuelse i Norden og stemmer med tysk Ret; Reglen indeholder en kraftig Opfordring til Kommissionæren om at være paapasselig.

Det er Sædvane i Danmark, at Salgskommissionæren har Panteret i Godset, men der hersker Tvivl om for hvilke Krav. Det fastsættes nu, at Kommissionæren har Panteret for Krav, som han har mod Kommittenten i Anledning af Hvervet, medens Handels-Kommissionæren, forsaavidt Kommittenten er Handlende, yderligere har Panteret for alle Fordringer, som grunder sig paa en Rets-handel, der er indgaaet mellem ham og Kommittenten i eller for deres Bedrift. Det fastsættes endvidere, at Indkøbskommissionæren ogsaa har Panteret (og ikke alene Retentionsret) i det indkøbte

Gods. Der er givet Bestemmelse om, at Kommissionærer, Agenter og Handelsrejsende har Tilbageholdelsesret i Prøver, Mønstre o. l., som de i Følge Hvervet har modtaget. Der har været ytret nogen Betænkelighed mod en saadan Regel fra Grosserersocietetets Side, og dette har ført til visse Begrænsninger af Bestemmelsen, saaledes at Tilbageholdelse kun kan finde Sted, naar Fordringen er i Fare, og kan afværges ved Sikkerhedsstillelse.

Spørgsmaalet om Kommissionæren har Ret til at selvindtræde, hører til de allermest omstridte. Her i Landet var Ret til Selvindtræde tidligere anerkendt, men i de senere Aar har der gjort sig en stærk Stemning gældende i modsat Retning. Bortset fra Vekselmæglernes og Veksellerernes Kursnoteringsudvalg har de forskellige Organisationer i deres Udtalelser bestemt ønsket at komme bort fra en saadan Ret for Kommissionæren. I England og Frankrig er Selvindtræde forbudt, i Tyskland, Østrig og Italien tilladt. Som Grund til at tillade Selvindtræde har man anført, at saadan Ret i mange Tilfælde vil skaffe Kommittenten et hurtigere Resultat og bedre Priser; men paa den anden Side indeholder Retten til Selvindtræde en stor Fristelse for Kommissionæren og en altfor stor Mulighed for Kollision mellem Kommissionærens og Kommittentens Interesser. I § 40 bestemmes det nu, at Kommissionæren kun, naar Aftale, Handelsbrug eller anden Sædvane giver ham Ret hertil, kan selvindtræde. I de følgende Paragraffer gives derefter forskellige Regler om Selvindtræde. I Følge § 41 skal Kommissionæren i sin Underretning om Hvervets Udførelse udtrykkelig erklære, at han selv er Køber eller Sælger. Saadan Erklæring kan ikke ske med tilbagevirkende Kraft. Der gives endvidere til Betyggelse for Kommittenten forskellige Regler om Prisberegningen og om andre Forhold. Som Undtagelse er disse Regler præceptive, idet man har ment, at dette var nødvendigt for ikke at gøre dem ganske betydningsløse. Det har vakt nogen Betænkelighed, og man har derfor drøftet, om man ikke kunde finde en Begrænsning; man har ikke ment at kunne gaa længere end til at bestemme, at Reglerne om Prisberegningen kan fraviges, hvis Kommittenten er Handlende, og Hvervet gaar ud paa Salg eller Køb for hans Bedrift.

Om Kommissionsforholdets Ophør bestemmes det, at Ophør

kan finde Sted naarsomhelst uden Varsel, dog saaledes, at der maa ydes Erstatning, hvis Opsigelsesvarsel er eller maa anses for aftalt.

Det sidste Afsnit vedrørende Kommission handler om Forholdet til Tredjemand. Det er Kommissionæren, der hæfter. Men hvorledes er det med den Ret, der erhverves? Gods, der er overgivet Kommissionæren til Salg, vedbliver at være Kommittentens Ejendomsret undergivet og kan altsaa udtages af Kommissionærens Konkursbo. Gods, som er indkøbt af Kommissionæren, er ligeledes Kommittentens Ejendom. Om den tinglige Ret er der ingen Tvivl, men mere om de erhvervede Fordringsrettigheder. I Sverige hævdes det, at Fordringen er Kommissionærens, men at Kommittenten har en udstrakt Beføjelse til at raade over den. I Danmark og Norge er Opfattelsen den, at Fordringsretten er Kommittentens, men at Kommissionæren har en vis Ret til at raade over den. Tilsyneladende er disse Opfattelser, af hvilke førstnævnte stemmer med tysk, sidstnævnte med engelsk Ret, meget forskellige, men det viser sig ved nærmere Overvejelse, at de i Virkeligheden ikke er saa afvigende. Man er derfor bleven enig om ikke at tage Stilling til den teoretiske Strid, men overlade denne til Videnskaben og Domstolene. De Regler, man er enedes om, gaa ud paa, at det indtil videre er Kommissionæren, der har Ret til at gøre Fordringen gældende mod Tredjemand. I civile Kommissionsforhold kan Kommittenten naarsomhelst selv gøre Fordringen gældende, i Handelskommission kun, naar Kommissionæren er gaaet fallit, naar Tredjemands Forpligtelse ikke opfyldes i rette Tid, og naar Kommissionæren ikke har opfyldt sin Afregningspligt eller har handlet svingagtigt. Naar Kommittenten vil gøre Retten gældende, skal han erklære dette overfor Kommissionæren eller hans Bo; har Kommissionæren Krav, for hvilke han kan holde sig til Fordringen, maa Kommittenten betale disse Krav eller stille Sikkerhed for dem.

3'. Kapitel handler om Handelsagentur. De Mellemmænd, der handle i Fuldmagtsgiverens Navn, kan enten være Handelsagenter, hvorved man forstaar de selvstændige Forretningsmænd med eget Kontor, der paatage sig at optage Købetilbud til eller sælge Varer for en anden Person i dennes Navn, eller Handelsrejsende, der rejse fra Sted til Sted og købe eller sælge for

en Handlende i dennes Navn. De Handelsrejsende kan enten staa i Tjenesteforhold til Handelshuset eller være selvstændige Forretningsfolk. Adskillelsen mellem Agenterne og de rejsende (Kap. 3 og Kap. 4) skal altsaa ikke søges deri, om der bestaar et Tjenesteforhold, men deri, om Virksomheden er knyttet til fast Lokale eller er ambulante.

De Regler, der gives om Handelsagentur, er for en stor Del svarende til, hvad der er fastsat for Kommissionsforholdet. Agenten har kun Ret til Provision, naar den indgaaede Forpligtelse opfyldes af Køberen. Dog mister han ikke Retten, naar Grunden til at Aftalen ikke opfyldes, skyldes Agenturgiveren eller skyldes en Hændelse, som denne ikke kan paaberaabe sig overfor Køberen. Der har været nogen Uenighed om, hvilken Betydning det skulde have for Agenten, at Agenturgiveren uden hans Samtykke gav Køberen Kredit. Man har herom foreskrevet, at hvis Købesummen ikke indgaar paa Grund af saadan Henstandsgivelse, paavirker det ikke Agentens Ret til Provision. Hvis Købesummen kun indgaar delvis, har Agenten ingen Ret til Provision, med mindre det indgaaede Beløb overstiger Købesummen med Fradrag af Provisionen, idet det overskydende Beløb da tilkommer Agenten.

Man har klaget over, at Agenterne havde vanskeligt ved at faa paalidelige Oplysninger som Grundlag for deres Provisionsberegninger. Man har drøftet, om det ikke var rigtigt at give Agenterne en Ret til at erholde Uddrag af Agenturgiverens Bøger; skulde fuld Betyggelse opnaas derved, maatte Agenterne tillige have Adgang til at undersøge Bøgerne, og dette har man fundet betænkeligt at give dem. I § 71 har man fastsat, at den Agent, der er vedvarende Repræsentant for Agenturgiveren, har Ret til i Begyndelsen af hvert Kalenderhalvaar at faa Provisionsnota tilstillet angaaende alle de Salg, som give ham Ret til Provision. Om Ophør af Forholdet gives Regler, der svarer til de for Kommission fastsatte.

Hvad angaar Forholdet til Tredjemand, har Agenten ikke Ret til at indgaa bindende Salg, men han har kun at indsende de modtagne Ordre. Selv i de Tilfælde, hvor Agenten har faaet Bemyndigelse til at afslutte Salg, kan han ikke modtage Betaling. Køberen kan rette Reklamation til Agenten i de Tilfælde, hvor denne har Ret til Provision af Ordren, hvilken Re-

gel muligvis er en Ændring i den her i Landet gældende Opfattelse. Det stemmer derimod med herskende Praksis, at Passivitet fra Agenturgiverens Side, naar Agenten indsender en Ordre, virker som Stadfæstelse af den. Vil Agenturgiveren gøre gældende, at Agenten har overskredet sin Bemyndigelse, eller ønsker han iøvrigt ikke at antage Ordren, skal Meddelelse herom gives enten til Agenten eller til Kunden. Er det Kunden selv, der meddeler Agenturgiveren, at Ordren er givet, skal denne rette sin Reklamation direkte til Kunden. Naar en Kunde fra Agenturgiveren faar Meddelelse om, at denne godkender en indgivet Ordre, skal Kunden efter § 82 i visse Tilfælde reklamere, saafremt han ikke vil være bunden ved Ordren. Der har hersket Uenighed om Formuleringen af denne Regel, og det er ikke lykkedes at komme til Enighed, navnlig fordi man i Sverige og Norge i højere Grad end her i Landet har følt Ulemper ved, at Kunderne sprang fra, og derfor har ønsket at paalægge dem en strængere Reklamationspligt, end man har anset det for forsvarligt her i Danmark. I alle tre Udkast har man ladet Reklamationspligten være afhængig af, at Kunden var handlende, og at Forhandlingen har angaaet Køb for hans Bedrift, og der hersker ogsaa Enighed om, at Følgen af ikke at reklamere kun er den, at Aftalen anses for at være kommen i Stand, medmindre Bevis i modsat Retning føres af Kunden. Men det danske Udkast tilføjer yderligere den væsentlige Begrænsning af Reglen, at den kun skal gælde, naar Kunden staar i Forretningsforbindelse med Agenturgiveren.

I 4'. Kapitel indeholdes Reglerne om Handelsrejsende. Som foran anført hører herunder baade de Rejsende, der staar i fast Tjenesteforhold til Handelshuset og de Rejsende, der er selvstændig forretningsdrivende. Foreligger fast Tjenesteforhold, gælder de Regler, der er aftalt, men det fremhæves udtrykkeligt i § 86, at Opsigelse antages at skulle finde Sted med 3 Maaneders Varsel til den 1'. i en Maaned, og at den Rejsende ikke uden Samtykke maa arbejde for Salg af andre Varer end Handelshusets.

Det væsentligste Divergens mellem de tre Udkast findes ved Reglerne om den Rejsendes Legitimation. Her i Landet er det fast antaget, at den Handelsrejsende ikke kan afslutte Salg paa Handelshusets Vegne og ikke kan modtage Betaling. I Norge

derimod har Forholdene udviklet sig saaledes, at de faste Rejsende antages at kunne afslutte bindende Salg og at have Ret til at modtage Betaling, naar de opholde sig paa Kundens Plads. Den her gældende Opfattelse har der ikke været noget Ønske om at komme bort fra, og i Norge har man ment det umuligt at kunne ændre den der gældende Praksis. Resultatet er saa blevet, at Sverige og Danmark har holdt paa de her gældende Regler, medens det norske Udkast foreslaar Regler i Overensstemmelse med norsk Praksis. Til Fordel for den norske Opfattelse har man anført, at det kunde være haardt for Kunden, der ofte mener at være bemyndiget til at betale til Agenten, om han ikke blev frigjort ved saadan Betaling. Men selv i Norge vil man dog ikke gaa saa langt, at man vil frigøre Kunden, der betaler til den Provisionsrejsende. I tidligere Tid, hvor Kommunikationsmidlerne var daarlige, og hvor det var meget almindeligt at give Kunderne Kredit fra den ene Rejse til den anden, kunde det maaske være rimeligt at give de Rejsende Inkassationsbemyndigelse. Men i vore Dage er der ingen Grund til det, og i og for sig er det heller ikke rimeligt at overlade den Person, der egner sig til at sælge Varer, Bemyndigelse til at incassere, hvad han maaske slet ikke egner sig til. Man har drøftet det Spørgsmaal, om man ikke kunde gøre en Undtagelse fra de anførte Regler om Handelsrejsendes Legitimation i de Tilfælde, hvor den Rejsende var introduceret hos vedkommende Kunde, men disse Overvejelser har ikke ført til noget brugeligt Resultat.

MØDET DEN 8. MAJ 1913.

Højesteretssagfører David indledte med at udtale følgende:

Det Møde, som afholdes i Aften, skulde — som De alle véd — oprindeligt have været afholdt den 28de April. Den Dag ramtes imidlertid vor juridiske Stand af en Ulykke, som vi alle følte saa stor, at enhver Tanke om at holde Møde den Dags Aften var udelukket.

Jeg skal ikke søge at skildre, hvilket Tab dansk Jura har lidt ved Professor Grundtvigs Bortgang. Jeg vil blot have Lov til paa dette vor Forenings første Møde efter Professor Grundtvigs Død at mindes ham som den enestaaende Lærer, den fremragende Videnskabsmand, den skarpe og klare Praktiker, den stærke Personlighed og det lysende Menneske, han var. Han ragede højt op iblandt os ved sin Begavelse, — han lyste op imellem os i den Grad, at vi kun meget daarligt kan undvære ham herhjemme. Hvor nær eller hvor fjærn man stod Professor Grundtvig, hvor meget eller hvor lidt man har haft med ham at gøre — et kan vi alle være enige om: i Beundring at bøje os for hans store Begavelse.

Om hans Minde vil vi værne, saalænge vi lever.

MEDDELELSER OM DEN SKANDINAVISKE FAMILIERETSLOVGIVNING.

(Foredrag af Prof. Dr. jur. V. Bentzon den 8. Maj 1913).

Juridisk Forenings Bestyrelse har opfordret mig, der er Formand for den danske Afdeling af den nordiske Familieretskommission af 1910, til at give Dem her i Foreningen nogle Meddelelser om vort Arbejdes hidtidige Forløb. Jeg har — efter Samraad med mine danske Kolleger — ment at burde efterkomme Opfordringen, fordi vi nu er færdige med „første Akt“, idet vi har bragt to Lovforslag i Form og haaber inden Efteraaret at kunne forelægge Regeringen dels et (mindre) Udkast til Lov om Adoption, dels et (større) Udkast til Lov om Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning — begge med Motiver.

Efter at det skandinaviske Lovgivnings-Samarbejde er paa-gaaet i omtrent 40 Aar og har sat Frugt i en lang Række Love (og Lovforslag) omfattende Handels- og Formueret, fremkom der i 1909 fra svensk Side Forslag om at inddrage visse Dele af Familieretten under det fælles Arbejde.

Den Præliminærkonference, som i Efteraaret 1909 afholdtes i Stockholm af Delegerede fra alle tre Regeringer — samtidig med en lignende Konference om Obligationsrets-Arbejdets Fortsættelse — foreslog, at man skulde søge optaget til fælles Lovgivning meget vigtige Dele af Familieretten. Konferencens Plan — som er trykt af i Tidsskr. for R.V. 1910 — akcepteredes af de tre Regeringer, og tre Kommissioner nedsattes. Som altid før, skulde hver enkelt Kommission udarbejde Love for hvert enkelt

Land, og de havde frie Hænder til at foreslaa særskilte Regler, men de skulde søge det videst gaende Samarbejde.

Kommissionerne, særlig den svenske, fik dog for det enkelte Land endnu videregaaende Opgaver: den svenske at lovgive om hele „Giftermålsbalken“ og Partier af Arveretten (senere ogsaa Lov om uægte Børn). Det svenske Arbejde blev lagt i Haanden paa den mere fastordnede Institution, Lagberedningen, som arbejder med rigelige Pengemidler (50,000 Kr. aarlig) og har 4 Medlemmer, der, mens de sidder i Lagberedningen, er frigjorte for ethvert andet statsligt Hverv. I Norge blev Arbejdet knyttet meget nær til Justitsdepartementets Lovafdeling, hvis Chef blev Kommissionens Formand. Vi danske har — som altid tilvant — maattet dyrke dette Arbejde ved Siden af vor Embedsgerning, kun med nogen Lettelse i denne for enkelte af os og for en Del af Tiden. .

Planen af 1909 — hvorpaa vi fra 1910 uafbrudt har arbejdet ved lange Møder voxelvis i Landene, og hjemme mellem Møderne — omfatter, foruden det nu færdiggjorte, til et kommende Arbejde Love om Formueforholdet mellem Ægtefæller, om det personlige Forhold mellem Forældre og Børn, om Myndighedsalderen (21 Aar) og Umyndigheds Retsvirkninger og endelig om det international-privatretnlige paa disse og beslægtede Omraader, dels det interskandinaviske, dels Forholdet til de andre Lande, særlig Spørgsmaalet om en Tilslutning til de familieretlige Haagerkonventioner. Af hele dette Arbejde har vi intet fuldendt, og har kun gjort noget videre ved Myndighedslovgivningen.

Adoptionsloven havde man ved Præliminærkonferencen ikke tænkt paa. Naar den dog strax i 1910 toges med, beror det paa, at Sverige og Norge praktisk taget intet Adoptionsinstitut kender (men kun almindelige Plejebarnsforhold) og i høj Grad ønsker Regler om Adoption. De danske delegerede udarbejdede derfor et Forslag, der ligger til Grund for de nu udarbejdede tre, som er i alt væsentligt lige. Det behøver ingen Omtale her i Aften, da det væsentlig er en Kodifikation af gældende Ret og Praksis, kun saaledes, at Virkningerne gennemgaaende staar legalt fast, idet man, m. H. t. Arv, Forældremagt, Underhold etc., altid vil faa Adoptioner med samme Retsindhold og ikke som nu kan lade Bevillingen have store eller smaa Virkninger.

Her i Aften vil jeg derfor begrænse mig til den store Lov om Ægteskabs Stiftelse og Opløsning. Den bestaar af 7 Kapitler: 1) om Forlovelse, 2) om Betingelserne for Ægteskab, de mulige Hindringer herfor, som nu navnlig findes opregnede i Fr. ^{30/4} 1824 § 3, 3) om Lysning til Ægteskab — altsaa hele Spørgsmaalet om Kundgørelse — og om Beviset for, at Ægteskabsbetingelserne foreligger. Kap. 4 handler om Vielse — borgerlig og kirkelig, Kap. 5 om Ægteskabs Omstødelse — det man nu kalder absolut eller relativ Ugyldighed (med Virkning *ex tunc*), Kap. 6 om Separation og Skilsmisse og Kap. 7 nogle spredte Bestemmelser, særlig af administrativ og processuel Art.

Under Arbejdet har man ikke blot forhandlet indbyrdes og søgt Oplysning ved egen Virksomhed og ved Forespørgsel til Regeringsautoriteter, men man har henvendt sig til Læger og Kvinder, hvis henholdsvis særlige Sagkundskab og særlige Interesser maatte prøves overfor en Række vigtige Forhold, som jeg senere skal berøre. Dels det danske Retslægeraad, dels specialsagkyndige Læger, udmeldte af dansk Lægeforening, og dels et Kvindeudvalg, nedsat efter vor Opfordring af dansk Kvinde-samfund, har ydet os en Hjælp, hvis Værdi for os og Sagen ikke kan overvurderes.

Det er selvfølgelig umuligt for mig her i Aften blot at nævne alt det vigtigste af de talrige Bestemmelser, som indeholdes i Forslagets omkring 100 §§. Jeg maa begrænse mig til at nævne paa visse Hovedpunkter de Principper for Ordningen, man har fulgt.

I. Først vil jeg nævne, at vi i Kap. IV foreslaar indført det fakultative, det frit valgte, ikke det tvungne borgerlige Ægteskab, dette i Tilslutning til svensk Lov af 1908.

Forskellen overfor vor bestaaende Ret skulde blive den, at mens nu kun Ægtefolk, der ikke kan fordre en kirkelig Vielse, tør tage borgerlig, og derfor Folkekirkemedlemmer maa — den ene eller begge — udtræde for at kunne borgerlig vies, saa skal efter Forslaget (ligesom nu svensk Ret) alle kunne kræve borgerlig Vielse. Kirkelig Vielse kan kræves, naar begge Parter hører til Kirken; og den kan gives (frivillig), naar den ene Part hører til Kirken, dog skal Præsten altid kunne nægte at vie fraskilte. Paa denne Maade undgaaes den gældende Rets Mangler, og man faar ikke som ved tvungen borgerlig Vielse to Akter,

nemlig tillige en efterfølgende rent kirkelig Velsignelse, i de aller fleste Tilfælde. Desuden kan de mange, der ønsker at slutte selve deres Pagt for Altret, stadig gøre dette, hvilket tvungen borgerlig Vielse udelukker. Vi er klare over, at tvungen borgerlig Vielse tydeligere udsondrer det borgerlige Element fra det kirkelige i Ægteskabet. Men vi mener, at vort Forslag — i Øjeblikket i alt Fald — løser de praktiske Vanskeligheder, samtidig med at det tager bedst Hensyn til Forsoning af foreliggende personlige (religiøse) Ønsker og Interesser. Det kan ogsaa fremhæves, at intet overvejende protestantisk Land i Verden endnu kender tvungen borgerlig Vielse! Det er overalt Vanskelighederne med den katolske Kirke, der har motiveret denne Ordning.

II. Jeg kommer nu til et Omraade, som har voldet os mange Kvaler, uagtet det ikke ofte faar praktisk Betydning, men som maa ordnes og det med ret indviklede Regler, Spørgsmaalet: Ægteskabs Gyldighed eller Ugyldighed. Overensstemmende med al fremmed Ret drages der en skarp Grænse mellem det i Formen gyldige Ægteskab og det blotte Konkubinats; dette være in concreto nok saa meget et „Samvittighedsægteskab“ — det er dog ganske uden anden retlig Virkning end det enkle Samleje og dets Frugt. Men de formelle Betingelser gøres saa faa som muligt: Ægtefolkenes Tilstedeværelse og formløse Ja, og Præstens eller Giffefogdens Tilstedeværelse og formløse — Ritualer nok saa meget forsømmende — Forkynden dem nu at være Ægtefolk, jfr. Kap. IV § 6. Paa den anden Side bevarer et saadant Ægteskab, det lide af de største Mangler, sin Gyldighed og Virken som Ægteskab, indtil det omstødes ved Dom, Kap. V §§ 1 og 4. Vi fjærner ethvert „ipso jure nullum“, eller „ipso jure havende“ saadanne Virkninger, som det bigamiske eller Blodskams-Ægteskabet kan have efter 3—16—16—8. (Børnene ægte, hvis god Tro, Konen da at behandle som Enke).

Enhver Mangel, som kun den ene Part kan paaberaabe sig (V §§ 2 og 3, manglende Habilitet eller bristende Forudsætninger Svig eller Tvang), eller den Mangel, som det offentlige skal gøre gældende (Bigami eller Blodskam), kan aldrig rejses incidenter, men der maa særlig Dom til. Og ikke blot er Parterne legitimerede som rette Ægtefolk, indtil Dommen falder, men er den falden, hæves, „omstødes“, Ægteskabet med Virk-

ninger, der principielt er som en Skilsmisse ex nunc (V § 4). Kun ved Formuens Deling sker der en vis ex tunc Opgørelse (§ 5), og den forlede Ægtefælle har overfor en ondtroende Ægtefælle Krav paa billig Erstatning (§ 6). Grunden til denne Ordning, som f. Ex. en moderne Lov som den schweiziske stærkt nærmer sig til, jfr. ogsaa 3—16—16—8, er den, at det i Formen bestaaende Ægteskab allerede har virket som saadant, og at man gør Uret dels mod godtroende Part (Kreditorerne), dels mod Børnene ved en ex tunc Virkning. Dog har Norge, men kun ved Bigami og Blodskam, villet blive ved det nedarvede.

De umaadelig forviklede Forhold, der kan opstaa, hvor der foreligger Bigami, særlig Opgørelsen af Formuen mellem de tre, har man ikke kunnet løse rationelt. V § 5 i dansk Udkast overlader her alt til Dommerens Skøn.

III. Inden jeg nu nærmere omtaler visse af de materielle Regler om „Hindringer for Ægteskab“, Kap. II, vil jeg fremhæve, at man har gennemført Ligestillethed mellem Mand og Kvinde, hvor overhovedet muligt.

Selvfølgelig fastholder vi ens Hoersregler for begge (se derimod endnu code civil) og fordrer Samtykke for begge Parter af Forældrene. Men vi fordrer ogsaa (L. Nr. 133 ^{27/5} 1908) baade Far's og Mor's Samtykke til Ægteskab (ligesom ved Adoption). Kommer vi en Gang til hele Forældremagtens Ordning, bør ogsaa dér i Modsætning til nu Far og Mor stilles paa lige Fod. Men Ordningen heraf vil volde Vanskeligheder, ligesom en Ligeberettigelse paa Formuens Omraade.

IV. Det er en naturlig Følge af Samarbejdet med Sverige og Norge, at man søger fjernet de Ægteskabs-Betingelser, som disse ikke opstiller. Det har man gjort med Fattiglovens § 42 om, at den Mand, som i de sidste 5 Aar har faaet Fattigunderstøttelse, som ikke er tilbagebetalt, skal have sin Forsørgelseskommunes Tilladelse til Ægteskab. Fremdeles havde man gerne gjort det samme m. H. t. Reglen om Militæres Samtykke til Ægteskab; men overfor de militære Ministeriers bestemte Protest har man dog ikke villet det.

Iøvrigt er der gjort andre Lempelser. Alle er enige om, at Reglerne om, at man ikke frit tør ægte Brors Enke eller Hustrus Faster eller Moster, falder bort, ligesom det saakaldte uægte Svogerskab ikke skal være nogen Ægteskabshindring. Andre for-

ældede Regler, som afskaffes, er Fr. $\frac{5}{3}$ 1734, der afløses af fornuftige Erstatningsregler (Kap. I), og ligeledes afskaffes Reglen om, at den, som er skilt, ikke altid frit tør gifte sig igen — en Særregel for Danmark, som er ganske urimelig. Dermed slipper man ogsaa for de sørgelig berømte Vandelsattester.

V. Jeg kommer nu til et Hovedpunkt: Der er nogle Ændringer i Betingelserne, der alle skyldes de Betragtninger, de racehygiejniske Hensyn, som er saa stærkt fremme i den moderne Verdensbevægelse for Eugenik: Slægtens rette fysiske Liv! Derfor sætter man Aldersgrænsen op. Mandens til 21 Aar (som nu i Sverige og Tyskland), Kvindens til 18 Aar (Sverige 17, Schweiz 18 Aar). Dog kan der gives Dispensation, og den vil nok blive mere benyttet end nu.

Man indgaar endvidere et Kompromis med Sverige, som nu ubetinget forbyder Ægteskab mellem Onkel og Niece, Tante og Nevø, idet man udstrækker det gældende dispensable Forbud ogsaa til det første Forhold — dette kan kun begrundes ud fra et racehygiejnisk Synspunkt, idet man mener, at ved Dispensationen skal der ses hen til, om Slægterne har Tendens til visse Sygdomme, saasom Sindssygdом og navnlig Døvstumhed, der erfaringsmæssig er i høj Grad arvelige. For Døvstumme har Læger ment, at man helst skulde tage Fætter og Kusine med, især naar Forholdet var „dobbelt“, men saa langt turde vi ikke gaa.

Størst Betydning har det racehygiejniske endelig ved Spørgsmaalet om en Sygs Giftermaal. For ikke at spænde Buen for højt — Indgrebet er jo tyngende, og uægte Forbindelser kan ikke hindres! — har man forbigaaet saadanne Sygdomme som Tuberkulose, Kræft, kronisk Alkoholisme og Epilepsi — de sidste to dog kun, naar de ikke har ført til Sindssygdом. Man maa overhovedet i vore Dage tage varsomt paa det skrøbelige Forhold: Ægteskabsfrekvensen. Man er derfor blevet staaende ved to Sygdomsgrupper: Sindssygdом med de højere Grader af Aandssvaghed og Kønssygdommene. (Naar jeg i det følgende taler om Sindssygdом, underforstaar jeg som Regel Aandssvaghed i højere Grad).

At nu Sindssyge ofte mangler Habilitet til Ægteskabsstiftelse, er klart og anerkendt i alle Love. Men en enkelt, Schweiz. Civ. L. § 97, gaar videre, sigende: „Geistesranke sind in keinem Falle

ehefähig“, selv om vedkommende in casu, f. Ex. visse forrykte Paronoikere med enkelte Vrangforestillinger, eller dem i den generelle Pareses første Stadier, kan have Habiliteten.

Denne Schweizernes Regel har vore Udkast akcepteret, stærkt tilraadet af Lægerne, fordi enhver Sindssygs Ægteskab frembyder store Farer for Ulykker: for ham selv, hans Ægtefælle og deres eventuelle Børn. Men Grænsen mellem Sindssygdom og — Sundhed er ikke skarp, og i alt Fald er Diagnosen ofte usikker. Dels af Hensyn hertil, dels af Frygt for, at kommende Tidens Læger vilde udvide Begrebet, har det danske Udkast tilføjet, at Administrationen efter Erklæring fra Retslægeraadet kan dispensere, hvor det skønnes, at det under Hensyn til Sygdommens Art og Afkommets Sundhed samt Partens Evne til at bedømme Ægteskabets Betydning er forsvarligt, at saadant Ægteskab indgaas.

Sverige og Norge har et ubetinget Forbud. Særlig for Norges Vedkommende synes det imidlertid at være en Praksis kun at erklære den for sindssyg, som i alle Relationer — Kontrakter, Testamenter, Ægteskab, Straf, Erstatning — bør betragtes som værende uden retlig Handleevne.

Det vil ses, at en saadan Praksis tager et retligt-psykologisk Hensyn ved Siden af det biologisk-medicinske, mens vor Regel giver Lægen (Retslægeraadet) Frihed til at stille Diagnosen sindssyg rent medicinsk, og samtidig undtagelsesvis tilraade, at Giftmaal kan ske. Her er Forskellen overfor Straf klar. At alle sindssyge erklæres straffri, er ingen stor Ulykke, dels fordi man da kan bruge repressive Foranstaltninger mod dem, dels fordi: at en skyldig gaar fri etc., er ikke saa slemt. Men at hindre Ægteskab for en Person er altid et saare alvorligt Indgreb. Det ses iøvrigt, at man efter den formentlige norske Praksis har Brug for Jurister i det raadgivende Kollegium ved Siden af Lægerne. Maaske burde et Retslægeraad altid have et juridisk Medlem. Vi mener da, at vor Regel er den bedste; den harmonerer ogsaa godt med, at der ved Grænsen for højere Grad af Aandssvaghed maa anvendes et friere Skøn — at disse ikke indgaar Ægteskab, er efter Lægers Udsagn meget vigtigt. Læger mener, at i vore Dage ikke sjældent baade Sindssyge og Aandssvage er blevne viiede, som aldrig burde været det.

Vi har anvendt saare mange Timer i Kommissionen til at

diskutere disse Sygdomshindringer, men de fleste af dem dog paa de Kønssyge. Her kæmper jo Samfundet en Kamp gennem Straffe, Prostitutionsregler og al Slags offentlig Hygiejneforanstaltninger; og Norden, særlig Danmark, er i forreste Række i saa Henseende. Lov 1906 straffer Smitte ogsaa af Ægtefællen, hvis den begærer Straf; men dette sker ej saa ofte, Ulykken er jo sket og ønskes ikke udbasuneret. Vort Udkast giver Ret til Omstødelse og Skilsmisse i saadanne Sygdomstilfælde. Men alt dette har underordnet Betydning overfor de Foranstaltninger, som vil søge at hindre, at den Syge bliver gift. Intet fremmed Land kender endnu saadanne, og derfor var der Grund til at begynde lidt forsigtigt. Ikke desto mindre har Sverige, delvis støttet af egne Læger, delvis af vore (Retslægeraadet), opstillet et Forbud, saalænge nogen af Sygdommene var i smittefarligt Stadium, — og at de gør Forbudet dispensabelt, siger kun lidt, da Dispensationen kun ganske sjældent skulde bruges (særlig hvor der ingen Udsigt er til Børn). Norge og Danmark vil intet Forbud have; men Loven udtaler, at den Syge skal meddele Ægtefællen sin Sygdom. Den fordrer, at en Læge skal være medvirkende, der forklarer Sygdommens Farer og Foranstaltningerne derimod, og den kræver, at alle, der vil giftes, skal afgive den Erklæring skriftlig, at de har opfyldt deres Pligt efter vedkommende §. Man havde tænkt at fordrer en Erklæring, der positivt udtalte enten: jeg er rask, eller: jeg er syg, men har givet behørig Meddelelse. Men selv en saadan Erklæring har man ej turdet vælge. Det er navnlig de Kvinder, hvis Raad vi har modtaget, der — med Rette synes det — vil nøjes med at opdrage og pege paa det rette; thi kun de Foranstaltninger, som har Publikums Sympati, kan ventes at slaa an. Det gælder, at alle Parter frivillig søger Lægen og frivillig følger hans Raad.

VI. Jeg kommer nu til det praktisk vigtigste Afsnit af Loven: Separations- og Skilsmisse-Reglerne. I Danmark, som i vore Nabolande, viser Statistikken stor Stigning, og os langt fremme i Rækkerne — desværre.

Selv om man ikke mener at burde dæmme energisk op herimod ved Lovgivning — B. G. B. forsøgte det, vel særlig fordi preussisk Landret fra Voltairetiden var saa imødekommende, men det har tilsyneladende intet virket — saa er det dog i sig selv en stor Samfundsulykke, at Ægteskaber ikke holder.

Under de uheldige Forhold, der i Danmark og Sverige hersker paa disse Omraader, fik man strax Separation og Skilsmisse taget op til skandinavisk Behandling, uagtet Norge i August 1909 havde faaet en ny Lov, som man i det hele var tilfreds med, og hvis Virkninger man i alt Fald helst noget vilde afvente, inden man reviderede. Norge gik dog med, men fik ogsaa sin nye Lov i høj Grad lagt til Grund for Forhandlingerne.

Hvor Parter er enige, skal Separation gives, og efter et Aar skal Skilsmisse gives (§ 1 og § 3). Saaledes er Fristerne forkortede for os — tildels i Realiteten forlængede for Sverige. Hvor de almindelige objektive Skilsmissegrunde foreligger, Hoer, Desertion (2 Aar), Bigami, Stræben efter Livet, Frihedsstraf i 2 Aar, Sindssygdom i 3 Aar (§§ 5—12), gives omtrent som hidtil straks Skilsmisse. Hvor Parterne er uenige, kan Separation gives paa objektive Grunde noget svagere end i §§ 5—12 (§ 2). Derpaa Skilsmisse efter 2 Aar. Har faktisk Adskillelse varet i 3 Aar, skal Skilsmisse gives efter den enes Begæring, dog kun efter vægtige Grunde, hvor den begærende var Skyld i Adskillelsen (§ 4).

Disse Regler hviler, hvor Parterne er enige, paa den Betragtning, at Samfundet af Hensyn til almene Interesser og navnlig til Børnenes Liden ved en Skilsmisse maa fordre en vis Frist, før Skilsmisse gives — et Aar er her, især naar der er Børn, vel kort. Hvor Parterne er uenige, skal der deles mellem Parters Interesser og tillige Samfundets. Og særlig volder det Tvivl, om længere Tids faktisk Adskillelse skal kunne give Skilsmisse. Paa lignende Maade er det et Skøn, hvor stærke Grunde (navnlig Ægtefællens Forsømmelse af Underhold, Mis-handling, Drukkenskab, men ogsaa rent konkret odium implacabile) der skal til for at give Separation straks — hvilken Separation giver Ret til Skilsmisse efter 2 Aar.

Men ikke blot ved de materielle Regler, ogsaa ved den Ret, der gives til at faa Separation eller Skilsmisse, og ved de Myndigheder, der hjemler Separation eller Skilsmisse, adskiller Udkastet sig væsentlig fra vor gældende Ret.

Det er det store Spørgsmaal om en rigtigere Fordeling af Retsudøvelsen mellem Administration og Domstole, der er taget op for dette speciellere Omraade. — Gid det snart maa blive søgt løst mere principielt, vi slæber med mangt et Lig i Lasten

fra Enevældens Tid: Rigsdagen og Lovgivningen er moderniseret og demokratiseret, Administrationen væsentlig ikke.

Bevillinger anvendes efter Forslaget i nogle Tilfælde, hvor man ikke kan nøjes med Lovens mere gennemsnitlige Løsning. Men ved Separation og Skilsmisse afskaffes alt saadant fuldstændigt: Den „Bevilling” til Separation (§ 1) eller Skilsmisse (§ 3), der gives, hvor Parter er enige, eller hvor de nu vel ej kan enes om Skilsmisse (f. Eks. om dens Vilkaar ad Formue, Børn etc.), men der er gaaet en Separation forud, saa at nu kun en Tidsfrists Forløb (2 Aar) skal kontrolleres, den er langt snarere en blot Registrering af Parter eller en Parts lovlige Krav end en Bevilling. Og i alle andre Tilfælde kræves Dom — ved Separation mod den enes Vilje (§ 2), ved Skilsmisse efter længere Tids faktisk Adskillelse, ved Skilsmisse fordi Ægtefællen faar Frihedsstraf eller er sindssyg gennem 3 Aar. Overalt her, hvor et saa alvorligt Gode skal berøves den ene Ægtefælle efter den andens ensidige Begæring, eller hvor Samfundets Interesse i, at utidig Skilsmisse ej sker, skal varetages efter Skøn over Omstændighederne — der kræver vi Dom. Dette gør Sverige altid; Norge derimod har bevaret Bevilling ved Separation mod Protest eller ved Skilsmisse efter 3 Aars faktisk Adskillelse. Og her er det en virkelig Bevilling: Kongen kan. Vi kender kun til: Administrationen skal!

Hvorledes denne store Ændring vil virke i Praxis, er vel tvivlsomt. Der maa træffes processuelle Bestemmelser i Retning af Instansers Indskrænkning og en Politiretsbehandling i alt Fald i de talrige Separationstilfælde, hvor det haster. Men Princippet er rigtigt — og almeneuropæisk.

Hvad Virkningerne af Separation og Skilsmisse angaar, har vi i §§ 13—22 omhyggeligt udformet dem, ladet Formuefælliget altid bortfalde (ogsaa ved Separation), givet Adgang til Erstatning eller i visse Tilfælde endog for den ene til uden videre at beholde Indboet, ordnet Underholdspligterne, og givet Regler for Børnenes Fordeling.

Endnu vilde jeg gerne gøre nogle afsluttende Bemærkninger om en mere kodificerende Familieretslovgivning, gjort til Genstand for skandinavisk Samarbejde!

Der er ingen Tvivl om, at man lettere giver skandinavisk obligationsretlige eller særlig handelsretlige Love: 1) disse har

Tendens til at blive internationale (fordi Handel er international), 2) de skærer ikke som Familieret saa dybt ned i alle Menneskers personligste Forhold, og 3) de er ikke som Familieret normalt præceptive, de giver Aftalen Plads — ogsaa til at ændre Lovens maaske mindre vellykkede Løsning af et eller andet Spørgsmaal. Endelig 4) har man ikke hidtil kodificeret saa stærkt — det skulde da være Søloven; de andre skandinaviske Love er mere specielle. Men gennemføres hele vort Arbejde, som det er planlagt, er den overvejende største Del af Familieretten kodificeret.

Det vil nu vel ofte vise sig, at saa vidtstrakt en Overensstemmelse som ved Formueretslovene kan ikke opnaas. Det kommer frem ogsaa i vort Arbejde, om end de mere principielle Uoverensstemmelser langt mindre skyldes Forskel i gældende Rets Principer, som man ikke vil bryde, end Uenighed indenfor Kommissionerne om den rette Løsning af helt nye — for alle tre Lande ensartede — Problemer (Sindssygdom og Kønssygdom som Ægteskabshindring) eller af mere teoretiske Spørgsmaal (Ugyldighed ex tunc eller mere ex nunc ved Bigami og Blodskam).

Forskellene kan skyldes vort eget Arbejdes Mangler; men de kan ogsaa ligge i, at mens for Formueretslovene den rent juridiske Løsning giver Vanskeligheden, og Reglens Formulering kan stille fine retlige Problemer, saa gælder det for os den sociale Beslutning, ofte et simpelt Ja eller Nej, hvor hele Formuleringen er det mindste deraf, men hvor Valget mellem Løsningerne kan frembyde stor og betydningsfuld Tvivl.

Men naar jeg alligevel mener, at de mange forskrækkede Røster, som hørtes, da Arbejdet begyndte, vil faa Uret — jeg havde selv straks mine store Tvivl — og naar jeg troer, at de Mænd, der rejste denne Sag, gjorde et lykkeligt Greb, saa er det ikke blot, fordi alle de tre Landes Familieret var saa forældet, eller fordi vi nu i B. G. B. og Schweiz. L. har saa ypperlige Forbilleder for en Kodifikation — thi alt dette fører logisk kun til en Kodifikation i det enkelte Land — men fordi der efter min Mening netop ligger en praktisk Velsignelse i det skandinaviske Samarbejde her.

For det første er der ikke saa stor Forskel i gældende Ret — Grundlaget er i alle tre Lande Kirkeretten, først den katolske,

senest den protestantiske — saalænge man ikke ved Spørgsmaalet om Formueforholdet mellem Mand og Hustru kommer ind paa Særordninger af Ret til fast Ejendom, paa Formynderi o. lign. Den Modstand, som det tilvante gør, er vel stor, men Tilvænnningen ogsaa stor, hvad Erfaring viser.

Men dernæst trænger vi særlig overfor saa indviklede, saa vigtige og ømtaalige Æmner at „løfte i Flok“ her i Skandinavien. De tre Landes Indsats af Arbejdskraft, af Undersøgelser, af Lægfolkets Deltagelse bliver ikke for stor, men lige stor nok. Og saa dette er vigtigt, men jo let indlysende. Men endelig er der noget vigtigt: det kan tage sig ud som en forøget Vanskelighed, men er alligevel ret beset det modsatte: en Fordel. Det kan jo ikke betvivles, at vi trænger til Kodifikation, til at faa vort Mylder af Enkeltlove afløst af de korte principielle Lovbestemmelser. Men det er saa svært at føre en saadan Kodifikation igennem blot for at ordne det enkelte Lands Lovgivning. Al Erfaring af Historien synes at vise, at de store Lovarbejder, som er lykkedes her i Evropa, i de senere Aarhundreder alle har haft den Opgave at udligne og forsone i Forvejen foreliggende Retsforskelligheder og ikke blot at skabe ny Ret, hvor der i Forvejen var (formel) Retsenhed. De nordiske Love i Middelalder og nyere Tid skulde samle en Række Landskabslove. Den tyske og den schweiziske Lov skulde bringe en hel Mængde Retsforfatninger under en eneste Civillov (og én Højesteret!). Code Civil havde en lignende Opgave overfor navnlig Forskel mellem nord- og sydfransk Ret. Omvendt kan engelsk og nordamerikansk Ret ikke rigtig faa deres Civilret kodificeret, hvor meget den end trænger dertil, i alt Fald i formel Forstand.

Og naar man nu vilde forsøge at bringe svensk, norsk og dansk Ret her sammen, saa er de netop saa forskellige og samtidig dog saa ensartede i Grundlag og Hovedlinjer, at man faar Fordelene ved denne Sammenarbejden af det noget forskellige: at man netop ser, hvad der i hvert Land er godt, og omvendt hvad der kan ændres, uden at nogen større real Ravage sker. Man prøver hver af Landenes 3 Løsninger og tager saa maaske en 4de endnu bedre, mens man, om det enkelte Land havde kodificeret, let var gledet tilbage i det hidtil gældende.

De tre Lande har den store reale Interesse i at skabe Sammenknytningsbaand, hvor blot muligt. Og dertil kommer, at

ved det stærke Samliv mellem de tre Nationer generer det internationalt-privatrethlige en hel Del. Kunde end meget her gøres netop ved nye Regler om dette, saa gøres det langt bedre ved at det „interskandinaviske“ Problem svinder, idet den materielle Ret bliver den samme. Disse sidste Hensyn blev sat stærkt i Spidsen, da Præliminærkonferencen holdtes i 1909. De er ogsaa vægtige. Maaske er selve Samarbejdet endnu vigtigere, for selve Godheden af den Lov, det enkelte Land faar — og ogsaa gennem sine indirekte Fordele for Norden.
